

Pripovedke
iz
Avstrijske zgodovine.

Nabral in priredil

Jakob Dimnik

učitelj v Ljubljani.

V Ljubljani, 1896.

Tiskal in založil R. Milic v Ljubljani.

255866

255866

D 46/1970

D: 100 Primaterra, Th
16.7.69

Predgovor.

Avstrijski vladarji so vzgled pobožnosti, boga-boječnosti, pravičnosti, pridnosti i. t. d. O tem nas poučuje zgodovina in razne pripovedke, ki se pripovedujejo iz življenja vseh avstrijskih vladarjev. Tacih pripovedek je mnogo zapisanih po raznih nemških knjigah, posebno po šolskih berilih. Nekaj teh pripovedek imamo tudi v naših slovenskih šolskih berilih, v „Vrteu“, v „Knjižnici družbe sv. Cirila in Metoda“ in v nekaterih drugih slovenskih knjigah. Knjige, v kateri bi bile zbrane pripovedke iz življenja naših vladarjev, Slovenci še nimamo; znano je pa, da so pripovedke prva podstava zgodovinskemu pouku. To me je napotilo, da sem zbral vse pripovedke iz življenja avstrijskih vladarjev, kolikor

sem jih našel po raznih slovenskih knjigah, oziroma jih prestavil iz nemščine v slovenski jezik. Na ta način je nastala ta knjiga, katera je v prvi vrsti namenjena slovenski šolski mladini, da se pouči o raznih čednostih in vrlinah naših vladarjev.

Ljubljana, v dan sv. Jakoba 1896.

Jakob Dimnik.

I. Leopold Babenberški.

Zlomljeni lok.

Leopold Babenberški je bil že v svoji mladosti pogumen junak. To nam posebno dokazuje ta-le pripovedka:

Nekedaj jezdi Leopold Babenberški z nemškim cesarjem Otonom I. na lov. Oton Veliki je pritiskal tako burnato za divjačino, da je izginil v gostem gozdu svojim spremljevalcem izpred oči. Samo Leopold Babenberžan mu je bil vedno za petami. Kar se nenadoma zakadi proti cesarju velik medved. Kosmatinec plane nad cesarja in zgrabi njegovega konja z močno taco. Hitro prime Oton za lok, da bi razkačenega taccarja s pušico ustrelil, napné, sproži, toda pri

tisti priči mu počí preveč napeti lok. Bil je v smrtni nevarnosti. Tu priskoči Leopold in ponudi cesarju, ne maraje za svoje življenje, svoj lok. Pušica prileti medvedu v glavo, da se zvrne na tla. Cesar je bil otét strašnej nevarnosti.

Ganen se zahvaljuje Oton hrabremu mladeniču za izkazano mu pomoč ter mu obljubi prvo imenitno službo, ki se odpré. „Srebro in zlato,“ rekel je, „ne bi plačalo tvoje zvestobe. Vzemi ta zlomljeni lok. Prinesi mi ga, kedar ti je moje milosti treba. Bog bode že dal, da se Ti dostojno zahvalim.“

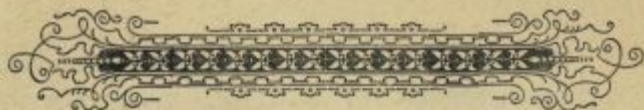
A Otona Velicega je prehitela smrt, predno je mogel izpolniti svojo obljubo. Minilo je po tem dogodku več let; Leopold je vzrastel hraber mož; v marsikteri bitki je pokazal svoje junaštvo. Otonu I. je sledil njegov sin Oton II. Med tem časom umrje tudi mejni grof v vzhodnej marki (krajini, granici), ki jo je krepko branil sosednih napadov. Leopold je poznal to deželo. Hrepenel je, pokazati svojo udanost in zvestobo do cesarja na tako nevarnem mestu. Stopi tedaj pred Otona II., položi zlomljeni lok pred njegov prestol in prosi, naj bi ga postavil za mejnega grofa v vzhodnej krajini.

Ko cesar lok zagleda, spomni se svojega ranjcega očeta in Leopolda, ki ga je bil rešil iz smrtne nevarnosti ter takoj usliši Leopoldovo prošnjo.

Tako je v granici jel gospodovati sloveči rod **babenberški** (l. 976.) ter blizo 300 let izdatno odbijal napade, ki so pretili Nemčiji od vzhoda.

Novi granici so djali pozneje „**Ostarichi**“. Pozneje je iz njega nastalo „**Oesterreich**“, po naše **Avstrija**.

II. Leopold III. Sveti.

Ustanovitev Klosterneuburga.

Leopold Sveti si je sezidal takoj, ko je nastopil vlado, na onem mestu Dunajskega lesa, ki se še dandanes imenuje Leopoldova gora, zelo močan in trden grad.

Vnet je bil za božjo čast ter je sezidal več cerkvá in samostanov, mej njimi tudi onega v Klosterneuburgu. Pripovedka pripoveduje, da se je že dlje časa pečal s to mislijo, le vedel še ni, kje bi to svojo misel izvršil. Nek pot se je razgovarjal o tej stvari s svojo ženo pri oknu svojega gradu na Leopoldovi gori, kar potegne veter ter odnese grofinji vel. To se je zdelo Leopoldu III. migljaj božji; obljubil je, sezidati samostan na onem kraju, kjer se bo našel vel. A iskali so ga zastonj. Minilo je že nekaj let, ko naleti Leopold Sveti nekega dne na lovu na že davno

pozabljeni, toda — kakor bi se bil zgodil čudež ž njim — čisto nepoškodovani vel. Dani obljubi zvest je dal sezidati na tem kraju samostan Klosterneuburg, kjer je tudi pokopan. To se je zgodilo 1108. l. Okoli tega samostana se je razvilo v teku časa lepo mesto, koje ima svoje ime po samostanu. Leta 1485. je razglasila cerkev Leopolda III. za svetnika in Dolenja Avstrija ga časti kot svojega patrona.

III. Leopold V. Krepostni.

Kako je nastal avstrijski grb.

Nemška vojska se je že dlje časa zastonj trudila z obleganjem mesta Akona. Ko to Leopold V. čuje, hitro zbere svojo vojsko ter odrine proti vzhodu na pomoč nemškemu cesarju Frideriku. Pred Akonom se je sešel s Francozi in Angleži, ki so se po morji pripeljali v Palestino. Leopold se je ta dan boril tako junaško, da je bila njegova bela obleka proti večeru črez in črez rudeča od krvi, le pod pasom je ostala še bela. Priplezal je prvi na Akonsko ozidje ter zasadil svojo zastavo vanje. V spomin na hrabrost, ki jo je kazal Leopold V. pred Akonom, mu je podelil cesar belo progo na rudečem polji namesto petih škrjancev, ki so jih dotlej imeli Babenberžani v svojem grbu.

IV. Friderik II. Bojeviti.

Brata Henrik in Hadamar Kuenring.

Ko je začel vladati Friderik II. Bojeviti — zadnji Babenberžan — je imel komaj dobrih 20 let. Kmalu je pokazal, da je vrl, skrben gospodar. V deželi, zlasti v pokrajinah ob Donavi, pripovedovalo se je tedaj z grozo in strahom o dveh bratih Kuenringih, Henriku in Hadamaru. Bila sta mogočna viteza; imela sta dobro utrjene gradove in veliko število vedno za boj pripravljenih oboroženih tovarišev in hlapcev. Toda nista se borila zoper sovražnike vladarjeve in sovražnike svete cerkve, ampak napadala sta mirne, domače ljudi, zlasti trgovce, ropala jih in uboge žrtve vlačila v svoje ječe. Meščani so se tresli pred njima; pobožni menihi v bližnjih samostanih so molili, da bi jih Bog rešil grozovitih sosedov.

Precej, ko je Friderik zvedel, kako nadlegujeta brata Kuenringa njegove podložnike, sklenil ju je nenadoma napasti in kaznovati. Henrik je bival tedaj v mestu Zwetl, Hadamar pa v gradu Aggstein. Bojeviti Friderik takoj zbere svoje vojne čete in se napoti proti Zwetlu. Krepko se je branil Henrik, toda nič mu ni pomagalo. Friderik je dal podreti mestno obzidje, vojaki so šli v mesto in hudo kaznovali upornike. Premeten Henrik je ušel skozi podzemeljski predor maščevalni pravici.

Tako so bili prebivalci rešeni jednega bratov Kuenringov: težje pa je bilo dobiti drugega v pest. Bival je v utrjenem gradu Aggsteinu, ki bi bil kljuboval mesece in mesece vsakemu napadovalcu. Ko bi ga bil Friderik hotel oblegati, izgubil bi bil stotine svojih vojakov, pa bi še ne bil nič opravil. Zato si izmisli zvijačo.

Lepega poletnega jutra prijadra po Donavi od Regensburga proti Aggsteinu velika kupčijska ladija. Ko jo zagleda Hadamarjev čuvaj, zatrobi, in hkrati je bilo vse živo na gradu. Kmalu se odpro vrata in prikaže se Hadamar s svojimi dobro oboroženimi hlapci. Skoro v teku spusté se proti reki, da bi napadli in oropali ladijo. Ker so menili, da na ladiji ni drugih oseb kot trgovci in veslači, upa si Hadamar samo z dvema hlapcema stopiti v čoln in pripeljati se do ladije. „Stojte!“ zavpije nad veslači, stopi na ladijo in pokliče trgovca k sebi. Urno mu mora odpreti vse shrambe in zaboje, da si izbere, kar bi mu

prijalo. Posebno se mu pasejo oči po bliščečem orožji, srebrnini in zlatnini. Med tem pa ne zapazi Hadamar, kako prihajajo na krov od vseh strani iz notranjih ladijinih prostorov oboroženi vojaki. Ravno se nagne Hadamar na neki zaboj, da bi si izbral dragocenostij. Neopaženi se mu približajo vojaki in ga uklenejo. Hlapci, ki so stali na bregu, prihiteli so urno na pomoč, a vojaki so jih s pušicami odpodili. Hadamarja so zvezanega odpeljali po Donavi proti Kremsu, kjer je bil tedaj Friderik. Ukazal je ujetnika odpeljati na Dunaj, sam pa je šel z vojaki proti Aggsteinu, kjer je kmalu premagal posadko, grad pa razdejal, da ni ostalo kamena na kamenu.

Ko je slišal brat Henrik, kaj se je zgodilo s Hadamarjem, zapustil je svoje skrivališče in prostovoljno prišel pred Friderika, da ga kaznuje, kakor zasluži.

Kmalu se zbero vitezi in svetovalci Friderikovi, da sodijo vjeta Kuenringa. Friderik ukaže brata pripeljati pred zbrane sodnike. S povešeno glavo prideta Henrik in Hadamar; ne upata si v obraz pogledati svojemu vladarju. Tedaj izpregovori Friderik: „Kot vladar imam pravico kaznovati vaju, hudobneža. Vajin oče je bil spoštovan vitez, najbolj izkušen svetovalec mojega očeta Leopolda Slavnega. Tudi vama so bile odmenjene visoke službe. Moj oče je tako cenil Kuenringa, da je vama izročil pred svojo smrtjo v varstvo zaklade in znamenja vojvodske oblasti. Kaj sta pa storila vidva? — Zaklade sta odnesla na

svoje gradove, da jaz nisem imel pomočkov in se nisem mogel bojevati zoper upornike. Častno ime svojih dedov in zlasti svojega očeta sta onečastila, postala sta roparja in upornika. — In sedaj: moja vjetnika sta! Cerkev je vaju izobčila. Ubogo ljudstvo vaju preklinja. Vest vaju peče. Jeden migljeje moje roke . . . in rabelj vama odseka glavi.“

Molčé stojita Kuenringa. Trepetaje pričakujeta smrtne obsodbe.

Friderik pa nadaljuje: „Radi vajinih slavnih dedov, zlasti radi blagega očeta, vaju pomilostim in vama vse odpustim. Ti, Hadamar, idi prost, kamor ti je drago. Ti Henrik pa, ki si se prostovoljno izročil kazni, dobiš v kratkem zopet službo na mojem dvoru.“

Do solz ginjena radi nepričakovane velikodušnosti in dobrotljivosti poklekneti brata in poljubiti roko Frideriku. Hadamar precej na to obleče spokorno obleko in se napoti proti Pasavu, da bi ga ondótni škof zopet sprejel v sveto cerkev, a že na potu skesan umrje. Henrik pa je bil slednjič celo avstrijski deželni maršal. Cerkvam in samostanom je pošiljal bogate darove in tako popravljal krivice, ki sta jih naredila z bratom.

V. Rihard Levosrčni.

Zvesti Blondel.

Rihard Levosrčni, angleški kralj, se je udeležil križarske vojske. Boril se je jako hlabro, a Jeruzalema pa Mohamedancem le ni mogel vzeti. Zato se je vrnil domu v Angležko. A potoma ga je prestregel vihar, gnal ga v Jadransko morje ter ga prisilil, pri Ogleju stopiti na suho. Da bi ga ne spoznali, se je preoblekel za romarja. Prišel je srečno že blizo Dunaja. Tu so ga pa spoznali na dragocenem prstanu, ko je nekega večera sukal pečenko na ražnju. Ujeli so ga ter ga izročili Leopoldu V., ta pa nemškemu cesarju Henriku VI., s katerim nista bila nič prav dobra. Ta ga je imel dve leti zaprtega v trdnjavi Dürenstein. Na Angleškem niso dolgo nič vedeli, kaj se je pripetilo kralju.

Njegov zvesti sluga Blondel se napoti ga iskat. Prehodil je vso Nemčijo, obiskal vse grajščine in gradove, ter poizvedoval, kje bi bil kralj. Pred vsakim gradom je zapel neko pesem, s katero je časih razveseljeval kralja. Tako pride tudi do močno obzidanega gradu Dürenstein. Bila je mirna in tiha poletna noč. Blondel zapoje pod oknom Rihardovo najljubšo pesem: „Če tud' te zapusti ves svét, o Rihard, moj kralj!“ Komaj je izpel prvo kitico, zadoni mu kot odgovor iz visokega stolpa druga kitica te pesmi na ušesa, znamenje, da je Rihard tu notri zaprt. Blondel hiti domu ter naznani, da je kralj zaprt v trdnjavi Dürenstein. Cesar ga je izpustil, ko je pritiskal papež na to in je Rihard plačal blizu 2 milijona tolarjev odkupnine; od te svote je dobil tudi Leopold V. precejšen del. Svojega slugo je pa kralj Rihard Levosrčni zaradi njegove velike zvestobe imenoval sedaj vedno „zvesti Blondel“.

VI. Friderik I. Rudečebradec.

Zvesti vitez Hartman.

Friderik I. je bil najslavnejši cesar iz mogočne hohenstaufske rodovine. Prišteva se najmočnejšim cesarjem na rimsko-nemškem prestolu; vedel je ustanoviti in vzdržati notranji mir ter pri zunanjih tujih narodih povišati cesarsko veljavo. Največ je imel opraviti z upornimi Italijani, proti katerim je večkrat vodil silne vojske. Da-si je l. 1162. razrušil ponosni Milán, moral se je že štiri leta pozneje zopet napraviti na pot v Italijo. Brez težave dobi v pest večji del rimskega mesta, kjer ga papež slovesno krona.

Toda prezgodaj se je cesar veselil svoje zmage; kajti nastalo je deževno vreme, širila se je kužna mrzlica, za katero so nemški vojaki začeli strašno umirati. Z malimi ostanki svoje vojske hiti Friderik nazaj na Nemško; a med potjo bi bil sam skoro nesrečen. Ko je namreč v Suzi prenočeval, zarotili so se tamošnji prebi-

valci zoper njega. Hoteli so ga po noči umoriti. A zvesti vitez, Hartman po imenu, reši cesarja smrtne nevarnosti. Pregovori ga namreč, naj preoblečen zbeži v nemški tabor, a on sam da se hoče uleči v njegovo postelj, da bi zarotniki ne našli cesarja. Morilci se ob dogovorjenej uri splazijo v spalnico; a ker cesarja ne dobé, se tudi nad vitezom ne maščujejo, čudeč se tej izvanrednej udanosti in zvestobi. Drugo jutro se napoti Friderik dalje čez Alpe. Toda italijanski nasprotniki so mu hitro za petami; pretila mu je nova nevarnost. V tej zadregi je dal cesar veljavnega italijanskega oblastnika, katerih je bil več kot ujetnike seboj vzel, ob cesti obesiti, sovražnikom pa je poročil, da čaka ostale ujetnike enaka osoda, ako bi ga še dalje nadlegovali. To je pomagalo. Italijani so se vrnoli, Friderik pa je s peščico vojakov prišel na Nemško.

Ko je uredil razmere na Nemškem in v Italiji, udeleži se na svoje stare dni še tretje križarske vojske. A prišedši do Kalikadna, napete reke brežnice v Malej Aziji, umrje nenadoma. Most prek reke je bil namreč kaj ozek, in vojska se je celó počasi prek njega pomikala. Stari cesar se je naveličal ter skoči s konjem v vodo, da bi prišel čez njo; a deroči valovi odnesó drznega starčka, ki ga mrtvega iz vode potegnejo. Nepopisna je bila žalost vse vojske.

VII. Rudolf Habsburški.

1. Grad Habsburg.

V Švici, v kantonu Aarau-u, na griču Wützelberg, stojé še dandanes razvaline močnega gradu Habsburškega. Kako dolgo že stoji ta grad, ne vé se natanko. Pravljica nam o njem to-le pripoveduje:

Radeboto, brat škofa Strassburškega Wernerja, si je hotel zidati grad. Dolgo se ni mogel odločiti, kam bi ga postavil. Nekega dne jaše na lov. Ko prijahá pod goro Wützelberg, izpusti svojega sokola, da bi mu ujel kako zverad. Ali sokol zleti naravnost na vrh gore in sede na najvišji kamen. Gospodar ga kliče in kliče, ali sokol se ne zmeni za to, mirno sedi na istem mestu. Jezen skoči Radeboto s konja in gre po svojega sokola. Ta se pusti mirno ujeti. Gospodar pa sede vspehan na skalo in pogleduje okolo

sebe. Ko vidi lepo in pripravno lego tega kraja, odloči se za to mesto, da postavi nov grad. Zbere torej mojstre zidarje in jim odkaže, kje bodo zidali. Kmalu je bilo pripravljeno vse. Mojster ga vpraša, kako bo ime novemu gradu. Radeboto pomisli nekoliko in pravi: „Habichtsburg“ (t. j. „Sokolov grad“) naj se imenuje, ker mi je pokazal sokol mesto zanj! Švicarji pa imenujejo sokola v navadnem govoru „Habs“, zato se imenuje grad še dandanes Habsburg.

2. Okopi gradu Habsburškega.

Dolgo je zidal Radeboto grad Habsburški. Škof Werner, brat njegov, mu je pošiljal denarja. Ali Radeboto ni zazidal vsega, rabil ga je tudi, da pomore svojim podložnim sosedom v stiskah in nadlogah, ker je vedel, koliko mu more koristiti prijateljstvo in zvestoba njihova. Škof je godrnjal sicer, ker bratu denarja nikoli ni bilo dosti za zidanje, ali roke mu vendar ni odtegnil, ker je mislil, Bog vé, kako velikansk bode grad.

Ko je bilo zidanje gotovo, povabi Radeboto svojega brata, naj pride blagoslovit novo stavbo. Svoje podložne pa skliče prej in jim govori: „Ko bo prihajal moj brat, ostanite le doma, ne kažite se mu. Po noči pa pridite v bojni opravi, s konji in z orožjem ter se razpostavite pred gradom, da vas bom pokazal škofu“.

Škof pride, pa vidi grad brez okopa. Razjezi se in kara brata, da je zazidal toliko denarja,

pa ni postavil varnega gradu. Ko se pa zbudi drugo jutro in pogleda skozi okno, vidi vse polno vojakov pred gradom. Osupnen vpraša brata, kaj to pomenja. Radeboto se nasmeji in pravi: „Take zidove in take okope sem si napravil z vašim denarjem. Kaj bi pomogel najtrdnjši grad proti takim vojakom, kakoršne vidite zvonaj. Zato sem zidal mal grad; z denarjem sem si pa kupil srca svojih podložnikov. Torej imam žive okope; taki veljajo več, kakor kameniti.“

Škofu se razvedri lice, molče stisne bratu roko ter blagoslovi grad in vso okolico.

V tem gradu se je rodil 1. maja 1218. l. Rudolf grof Habsburški, praoče avstrijskih cesarjev.

3. Rudolf Habsburški in duhovnik.

Rudolf Habsburški se je rad kratkočasil z lovom. Ko jaha nekega dne s svojimi služabniki na lov, zasliši v gozdu zvonček, ki naznanja, da nese duhovnik umirajočemu zadnjo popotnico. Pobožno se prikloni Rudolf, ko gre duhovnik mimo njega. Moral je dušni pastir črez globok potok. Ali povodenj je bila odnesla most; ni bilo drugače mogoče črez vodo, kakor da jo prebrede. Duhovnik postavi torej sv. Rešnje telo na tla, da bi izzul črevlje in prebredel vodo. Rudolf opazi to, skoči s konja in posadi duhovnika na njega, da bi mogel priti prej k bolniku.

Drugi dan pripelje duhovnik konja grofu nazaj in se mu srčno zahvali. Rudolf pa pravi: „Bog ne daj! Nikdar ne zajašem več konja, ki je nosil mojega Odrešenika. Obdržite si ga, da boste obiskovali bolnike v oddaljenih krajih“. Duhovnika gane ta dobrota in pobožnost. Želi grofu božji obilni blagoslov.

Ta novica raznesla se je kmalu po celem okolici ter je pridobila Rudolfu mnogo prijateljev. Nemški knezi so si ga pozneje izvolili za svojega kralja. Bil je pravičen in miroljuben vladar. Njegov sin Albreht zadobi avstrijske dežele. Njegovi potomci pa še zdaj gospodujejo v našem prelepem cesarstvu.

Tako je Rudolf Habsburški postal začetnik in ustanovitelj vzvišene naše cesarske rodovine.

4. Luitolda Regensberškega dvorni norec.

Rudolfa Habsburškega pravičnost je slovela na vseh krajih. To pa ni bilo po volji grofom Toggenburškim in gospodom Regensberškim. Le-ti in še nekateri drugi nasprotniki njegovi se združijo zoper njega. Posebno silen je bil Luitold Regensberški. Ta je imel med svojimi ljudmi norca, kakoršne so imeli tedaj skoro vsi veliki gospodje, da so se kratkočasili z njihovo norčijo. Nekega dne je bil povabil Regensberžan svoje druge na svoj grad na pojedino. Bili so dobre volje; ali od svoje namere — namreč, kako bi Rudolfa ugnali — niso črhnili besede, da bi ne

zvedel o tem kak sluga. Ko se pa upijani Regensberžan, ustane, vzdigne kupo vina in napije svojim drugom: „Zdaj nam pa grof ne uide več. Razsekali mu bomo njegov veliki nos na male koščke!“ Živijo! Živijo! razlegalo se je po dvorani na te besede. Rudolf je imel namreč zelo velik nos. Norcu, ki je bil mnogokrat bolj pameten, nego njegov gospod, pride na um, da bi šel gledat veliki nos Rudolfov. Njemu kot norcu se ni ustavljal nikdo. Pride torej na grad Kyburg, kjer je Rudolf ta čas bival. Prosi, naj bi ga peljali k gospodarju. Grof dovoli. Pripeljejo ga pred njega. Norec začne ogledovati Rudolfa prav po norčevsko od nog do glave in pravi: „Velik je nos, velik; ali za toliko ljudi ga bo pa vendar premalo! Takega nosu se lotim kar sam!“

Rudolf in njegovi so se smejali norčevskim besedam, pogostili so ga in Rudolf ga je izpraševal sem ter tje, da je izvedel iz njegovih besedi, kaj nameravajo njegovi sovražniki. Hitro zbere vojake, kolikor jih je bilo ravno pri roci in se napoti ž njimi na kraj, kjer so čakali sovražniki na njega. On sam jaše z nekaterimi po cesti, druge pa pošlje ob strani po gozdu tiho naprej. Tako se je pomikal dalje. Ko ga opazijo sovražniki, vržejo se nad njega, da bi ga ujeli, med tem jim pa pridejo Rudolfovi vojaki za hrbet in jih potolčejo, da jih je pribežalo le malo k Regensberžanu nazaj.

5. Toggenburžan na lovu.

Ker Rudolfovi sovražniki niso mogli nikakor priti mu do živega, zato so napadali njegove podložne, odganjali črede ter napravljali kvara, kolikor so le mogli.

Posebno rad mu je nagajal Toggenburžan. To nam kaže tudi ta-le pripovedka:

Na Rudolfovem posestvu blizu meje Toggenburgove je pasel pastir svojo čredo na planini. Čreda je bila pastirjevo edino imetje. Nekega dne je bil Toggenburžan na lovu. Po nesreči se je pasla čreda blizu meje. Opoludne se zberejo lovci na bližnji planini k počitku. Krepčali so se z jedjo, pridno so krožile polne čaše med njimi. Ko so bili že nekoliko vinjeni, pravi šaljivec kazaje na pastirjevo čredo: „Lovili smo dopoludne, ujeli pa nismo nič. Doma se nam bodo smejali, če pridemo prazni domu. Glejte tam na Rudolfovem je divjačine dovelj; pa velika je, da je ni lahko zgrešiti!“ Vsi se zakrohota jo tem besedam. Vinski bratci začno streljati s pušicami med čredo, da je ležalo kmalu deset najlepših krav mrtvih na tleh. Zastonj je tarnal pastir in prosil, naj se ga usmilijo, komaj jim je odnesel sam peté in odpodil še ostalo živad.

6. Kako je ukrotil Rudolf Toggenburžana.

S takimi in enakimi krivicami so nagajali „vitezi plenitelji“ Rudolfu. Tako mu je nagajal

čestokrat tudi Toggenburžan. Zato se odloči Rudolf napasti ga v njegovem gradu.

Toggenburžan je imel trden grad. Stal je na visoki skali; strma gora ga je branila z ene strani, od drugih treh pa prepad, da ni bilo mogoče do njega. Dolgo je oblegal Rudolf Toggenburžanov grad, a ni ga mogel dobiti v pest. Zanašal se je, da bo prisilila lakota Toggenburžana, naj se poda. Ali nekega dne vržejo sovražniki več košev svežih rib v tabor oblegovalcev, da bi pokazali, kako dobro se jim še godi. Da rib v gradu niso mogli loviti, bilo je gotovo. Kako jih pa morejo dobiti iz doline, bilo je pa težko dognati. Preiskavali so na vse strani, ali niso mogli najti pota, po katerem bi mogli nositi živež v grad.

Med Rudolfovimi vojaki je bil tudi pastir, kteremu so bili postreljali Toggenburgovi lovci krave na planini. Ta se je bil zarotil, da bo še plačal Toggenburžanu njegovo hudobijo. Lazil je cele dni okolo gradu, kako bi mogel vanj. Naposled zapazi, da pelje ozka, strma steza po skali v grad. Poskuša in poskuša, dokler se mu ne posreči. Vesel pové novico Rudolfu. Ta zbere izmed svojih krdelo gorjancev, vajenih strmih potov po skalah. Neko noč, ko je bučal vihar okolo gradu, spleza pastir z gorjanci po strmi stezi kvišku. Toggenburžanovi vojaki v nevihti niso slutili nevarnosti. Naenkrat nastane vrišč in ropot; Rudolf napade grad od spredaj, pastir pa od zadej in kmalu je bil grad v njegovih

rokah. Dá ga podreti, da ga ni bilo mogoče več sezidati. Tako je ukrotil Toggenburžana.

7. Kako se je polastil Rudolf gradov Toggenburžanovih.

Rudolf ni prelivaval rad krvi; kolikor je mogel, izkušal je polastiti se gradov z zvijačo. Blizu mesta Zürich-a imel je Regensberžan svoj grad. S tega je napadal trgovce iz mesta in jim je jemal blago. Dolgo je premišljal grof Habsburški, kako bi se polastil gradu. Regensberžan je imel najraje konje belce. Zato je nakupil in naropal za svoje konjike samih belcev. Poleg tega je imel tudi dvanajst belih psov, s katerimi je hodil na lov. Rudolf si tudi nakupi dvanajst konjev belcev in dvanajst belih psov. Na konje posadi svoje najboljše vojake in jih skrije s psi v gozd. Oddelku meščanov pa zapové, naj bodo pripravljeni. Nekega dne odjaše Regensberžan s svojimi psi na lov. Ko je bil že jahal mimo skritih Rudolfovih vojakov, zdirja Rudolf s svojimi belci in belimi psi proti gradu, meščani pa za njim, kakor bi ga podili. Regensbergovi vojaki, kolikor jih je bilo doma v gradu, mislili so, da podé meščani njihovega gospoda. Hitro spusté most, ki je vodil črez okop pred gradom, doli, da bi pustili svojega gospoda noter. Rudolf prija pred grad in meščani njemu za petami. Rudolfovi belci in meščani pridirjajo na tak način skoro vkupaj v grad. Varuhi v gradu zapazijo prekasno, komu so odprli vrata, branijo se hrabro,

ali kmalu onemorejo, morajo se podati in Regensberžanov grad Uetliberg je bil Rudolfov.

Prav tako je osvojil Rudolf Regensbergov grad Baldern z zvijačo. Nekega vročega poletnega dne prijaše Rudolf s krdelom konjikov pred grad, kakor bi ga hotel napasti. Ali za vsakim konjikom je sedel še dober pešec na konju. Ko prijaše blizu gradu, poskačejo pešci raz konje, ne da bi jih opazili varuhi v gradu, ker jih je zakrival prah, ki je vihral izpod konjskih kopit. Pešci se poskrijejo po grmovji ob potu, konjiki pa jezdiijo pred grad, vihté svoje sablje in pozivajo grajske vojake na boj. Oni v gradu poslušajo nekaj časa; ker pa vidijo, da je Rudolfovih konjikov le malo, zasedejo konje, odpró vrata, spusté most doli in napadejo sovražnike. Ti se branijo nekaj časa, potem pa izbežé. Regensberžani jo uderó za njimi, pa ne potegnejo ni mosta kvišku in ne zapró vrat. Med tem, ko dirjajo Regensberžani za Rudolfovimi konjiki, pa pridejo Rudolfovi pešci iz grmovja in si osvojé grad.

Po dolgem begu se vrnejo Regensbergovi konjiki proti gradu. Ali vrata najdejo zaprta in tuje vojake na zidovji. Posvetujejo se med seboj, kaj bi. Zdaj pa prijahajo Rudolfovi konjiki, ki so bili bežali prej, za njimi. Iz grada prideró pešci in tako jih primejo od obeh strani, da se morajo podati brez boja.

Prav tako zvito je dobil Rudolf Regensbergovo mestice Glanzberg. Mestice je stalo blizu reke

Limmat. Meščani so bili oropali že večkrat ladije, v katerih so vozili trgovci iz Züricha svoje blago. Rudolf jih hoče kaznovati za to. V dve veliki ladiji, v kakoršnih so vozili meščani iz Züricha navadno svoje blago, poskrije vojakov. Na krov pa postavi le toliko brodnikov, kolikor so jih potrebovale navadne trgovske ladije. Rudolf se pa skrije s svojimi konjiki v hrastje blizu mesta Glanzberga.

Ko priplavate ladiji blizu mesta, mislijo Glanzenberžani, da bi se dalo naropati tu kaj blaga. Hitro prideró k reki in začno pripravljati svoje čolne. Brodniki na ladijah začno klicati na pomagaje, kakor bi se jim bila pripetila kaka nesreča in obrnejo svoje ladije proti mestu. Zdajci pa prihruje Rudolf iz gozda ravno v odprta mestna vrata. Predno so vedeli meščani, kaj in kako, bili so konjiki v mestu, vojaki iz ladij pa njim za petami. Za kazen dal je porušiti Rudolf mesto Glanzberg in je podaril mestu Zürichu štiri zvonove, katere je bil vzel Glanzberžanom.

Tako je ukrotil svoje nasprotnike in je spravil mir in red v deželo. Sedaj so mogli potovati kupei in potniki varno, kamor so hoteli.

8. Kako se je spravil Rudolf z opatom Št. Gallenskim.

Opat Št. Gallenski je praznoval ravno svoj god. Obilo gospode je bilo zbrane pri njem. Ravno so se razgovarjali, kako bi ugnali sovražnega grofa, kar pride sluga v dvorano ter naznani,

da je grof Habsburški sam pred gradom ter prosi, naj bi smel pred opata. Vsi gospodje se čudijo, kako bi mogel biti Rudolf tako nespameten, da bi prišel sam v roke svojemu sovražniku. Opat pa veli služabniku, naj pusti grofa v grad ter naj ga pripelje v dvorano.

Kmalu pride Rudolf, stopi pred zbrane, pa pravi: „Visokočastiti gospod opat! Prepričal sem se, da je pravica na Vaši strani. Vračam Vam torej iz svoje volje, kar je Vašega. Pozabiva sovraštvo in bodiva prijatelja!“ — Vesel mu podá opat roko, spravi se ž njim ter ga povabi na gostijo. Postala sta si tako dobra prijatelja, kakor sta si bila prej gorka sovražnika.

9. Žezlo cesarja Rudolfa Habsburškega.

Dne 24. oktobra 1273. l. djal je nadškof Kolinski kraljevi kroni na glavo Rudolfu in ženi njegovi, katera se je imenovala kot kraljica in cesarica Ana.

Po kronanju zbrali so se knezi pred Rudolfom, da bi jim potrdil posestva, ktera so imeli od države, in bi mu prisegli zvestobo. Ali manjkalo je državnega žezla. Nekteri so že mislili, da bi vse ne veljalo nič, ko bi cesar ne imel žezla v roci. V tej zadregi stopi Rudolf k altarju, vzame križanega Izveličarja v roko, poljubi ga in pravi: „To je znamenje onega, ki je rešil nas in ves svet; to mi bode rabilo tudi mesto žezla!“ In glej! nikdo ni ugovarjal več,

pobožno se priklonijo knezi, poljubijo sv. razpelo in prejmejo potrdilo svojih posestev.

10. Rudolfova ponižnost in hvaležnost.

Rudolf Habsburški ni nikdar pozabil svojih dobrotnikov. Marsikoga je povzdignil med viteze, marsikomu je dal kaj državne zemlje za vžitek. Ko so se bojevali vitezi njemu v čast, zapazi kralj priprostega meščana med gledalci. Hitro pošlje služabnika ponj. Vesel ga objame in poljubi, ko pride ptujec med krasno oblečene kneze, Ko mu pa odkaže sedež celo na svoji strani, začno vihati nekteri ošabneži svoje nosove, češ : „Tak priprost meščan ni za našo družbo!“ Rudolf zapazi to, ustane, pa pravi : „Ta mož mi je rešil nekdanj življenje, ko sem bil še priprost grof. Ko bi njega ne bilo, tudi mene, cesarja, bi ne bilo“. Na to pripoveduje strmečim poslušalcem, da so ga bili obkolili enkrat Regensberžanovi vojaki ter mu ubili konja. „Ni mi bilo več rešitve“, pripoveduje dalje, „kar mi priskoči ta mož, Jakob Müller iz Zürich-a, na pomoč. Posadi me na svojega konja; srečno utečem svojim sovražnikom. Od tega dneva ga nisem videl do današnjega dne. Ali mu zato ne gre sedež na moji strani?“ Knezi so bili obmolčali vsi. Nobeden se ni spodtikal več, da ga je počastil kralj tako; še gnetli so se okolo meščana ter mu stiskali roko. Hvalili so vladarja, ki ne zabi svojih dobrotnikov.

11. Rudolf in pekarica.

Za časa, ko se je bojeval Rudolf s češkim kraljem Otakarjem, gre nekega mrzlega jesenskega dne v priprosti obleki v Moguncijo; v neki pekariji zapazi obilo žerjavice ter vstopi, da bi ogrel otrple ude. Lastnica pekarica vpraša priprosto oblečenega moža, kdo je. Ko se ta odreže, da je Rudolfov vojak, začne klepetava ženska takoj na vse pretege psovati tega kralja berača, češ, da je on kriv, da meščani ubožavajo. Na zadnje začne poditi svojega gosta iz pekarije. Ker le ni hotel z lepota iti, prime za korec ter ga pošteno polije. Ves premočen, a vendar dobre volje, se vrne kralj v tabor. Pri pojedini, katero so mu bili priredili z vsim sijajem, ukaže poslati vina in jedil oni pekariči, češ, da ji to pošilja vojak, kateri se je bil na jutro tako dobro ogrel pri njenem ognji. Kako se prestraši ženska, ko v psovanem svojem gostu spozna — presvetlega kralja samega! Pride hitro, vrže se na kolena, prosi odpuščanja. — Ali smeje odgovori Rudolf, da ji ne prizanese, ako ne ponovi svojih psovek ter ga sedaj vpričo zbrane gospode ne ošteje tako, kakor je to bila storila zjutraj. In zares, na veliko radost vse družbe, se mora žena udati ter iz novega pričeti dolgo vrsto svojih psovek.

Ta novica raznesla se je kmalu po deželi in je pridobila srca vseh novemu kralju.

12. Rudolfovo dobro srce.

Ko je gonil Rudolf Habsburški svoje sovražnike po bitvi s češkim kraljem Otakarjem, izbežali so bili prebivalci s svojim imetjem v goste lesove. Poletje je bilo vroče, studenci in potoki so bili usahnili. Manjkalo je vojakom hrane in celo vode. Še za kralja ni bilo dobiti požirka vodé. Njegovo spremstvo se razkropi na vse strani iskat vode. Po dolgem času pridirjata dva viteza in prineseta vrč vode. Hlastno prime Rudolf vrč v roko, ali predno še nastavi vrč do ust, vpraša viteza: „Kje sta dobila vodo?“ — „Dolgo sva jezdarila okolo“, odgovori eden izmed nju, „vsi studenci in potoki so že suhi. Kar najdeva opoludne pod košatim drevesom na polju tropo ženjic, ki so ravno južinale. Imele so vrč vode pri sebi. Prosiva jih za vodo, ali one nama je niso hotele dati. Ko pa potegneva meče iz nožnic, ustrašile so se in izbežale, midva sva pa prinesla vodo!“ — Ko sliši Rudolf te besede, odtegne vrč od vročih usten in pravi: „Ne! — voda, katero sta mi priborila z mečem, ne bo mi gasila žeje. Še ta trenotek nesita vodo onim nazaj, katerim sta jo vzela!“ Viteza osramočena sta morala izpolniti povelje kraljevo. Ta novica se je kmalu raznesla po deželi in je pridobila kralju mnogo prijateljev.

13. Rudolf, pravičen sodnik.

Ko je bil Rudolf Habsburški v Norimbergu, pride kupec k njemu ter mu toži nekega krč-

marja. „Ko sem prišel pred nekterimi dnevi sem“, pravi kupec, „ostal sem v njegovi krčmi. Ker ne nosim rad svojega denarja vsega pri sebi, izročim mu mošnjo denarja, naj mi jo hrani. Ko pa tirjam mošnjo od njega nazaj, pravi ta človek, da mu nisem dal hranit ničesar. Prosim, pomozite mi do mojega!“

Rudolf mu obljubi svojo pomoč ter prosi kupca, naj počaka nekoliko.

Ko odide tožnik, pridejo poslanci Norimberški pozdravljat kralja. Med njimi je bil tudi obtoženi krčmar.

Rudolf se začne prijazno razgovarjati ž njimi in pravi za nekaj časa krčmarju: „Lep klobuk imate, dajte mi ga, svojega vam dam zanj!“

Krčmarju je bilo to po volji; menjata za klobuka. Ker je pa bilo prišlo med tem obilo druge gospode, poprosi Rudolf poslance, naj počakajo nekoliko, gre iz dvorane ter pravi nekemu meščanu: „Pojdite k ženi krčmarjevej, pokažite jej klobuk njenega moža v znamenje in recite jej v imenu moževem, naj takoj pošlje usnjato mošnjo tako in tako z denarjem v njej!“

Meščan odide, pokaže ženi možev klobuk in jej izporoči zapoved kraljevo. Ona mu veruje in mu izroči mošnjo.

Ko je imel Rudolf mošnjo v rokah, pošlje hitro po trgovca, naj pride tožit krčmarja prav v zobe. Poslance pa odpravi in naroči gostilničarju, naj počaka.

Kmalu pride trgovec in toži krčmarja, da mu neče vrniti hranjenih novcev. Ali ta taji in se roti, da mu tožnik ni dal shranit ničesar. Ko se pričkata trgovec in gostilničar, vrže Rudolf naenkrat mošnjo na mizo. Krčmar ostrmi, sapo mu zapre slaba vest in kmalu izpove svojo krivdo. Trgovec je dobil svoj denar, krčmar je pa moral plačati globo.

14. Goljuf Tile Kolup.

V mesto Wetzlar je bil prišel možak, kateri je pravil, da je nekdanji cesar Friderik II. Med narodom je bila razširjena novica, da Friderik II. ni umrl, da še živi ter se vrne na prestol. Izviti goljuf, Tile Kolup, porabi to pripovedko. Bil je namreč umrlemu Frideriku II. po obrazu in po postavi zelo podoben. Pride torej v Wetzlar ter začne pripovedovati, da je on nekdanji cesar, da ga ni veselilo več vladati, da je izbežal torej v sveto deželo na grob Izveličarjev. „Na Nemškem“ pravi, „so pokopali nekega slugo mesto mene. V sveti deželi so me ujeli neverci. Dolgo časa sem bil v sužnosti, dokler se mi posreči pobegniti. Vrnil sem se torej na svoj dom, ker sem slišal, da razsaja sedaj grof Habsburški po moji deželi. Ukrotiti ga hočem, ker ravna tako hudo z mojimi vitezi in z mojim ljudstvom“.

Lahkoverni ljudje so poslušali radi tak govor; še bolj je pa ugajal mogočnejšem, ktere je krotila roka Rudolfova. Mesto Wetzlar ga sprejme

torej v svoje ozidje; kmalu pridró ljudje od vseh strani k svojemu staremu cesarju. Kmalu se začne upor zoper pravega kralja. Že so se postavljali vitezi ob Renu na goljufovo stran.

Rudolf je zvedel kmalu to novico. S prva se je smejal takim pripovedkam. Ker je pa rastel upor, pride Rudolf s svojo vojsko pred mesto ter zahteva, naj mu izročé meščani goljufa. Ti se obotavljajo nekaj časa. Ko se pa pripravi kralj na boj, pregovoré meščani goljufa, naj gre sam pred Rudolfa dokazat, da je on Friderik II. Rudolf ga začne izpraševati. Vprašal ga je pametno. Kolup kmalu ni vedel odgovora več; pokazalo se je jasno, da je goljuf. Zato ga dá sežgati kralj na grmadi.

To je bila res huda kazen. Rudolf je bil sicer usmiljenega srca, ali tu se ni smel obotavljati, kajti upor je bil narastel že preveč. Moral je pokazati ljudem, da ga nikdo ne sme goljufati. Strogosti mu v tem slučaju tudi ni zameril nikdo. Saj je bilo znano, da je odgovarjal svojim prijateljem, kateri so mu očitali, da je večkrat predobrega srca: „Že večkrat sem se kesal, če sem bil prestrog, nikdar pa še ne, če sem bil predober!“

Po teh besedah se je védel.

Vsakega prošnjika, tudi največjega reveža je poslušal rad. Ko so hoteli poditi nekdanje njegovi stražniki nekaj ljudij raztrganih in razcapanih, ki so hoteli govoriti ž njim, iz palače, rekel je Rudolf: „Saj nisem kralj, da bi me

zapirali v mojo palačo, ampak da sodim pravično vsakemu!“ Pred drugimi dal je poklicati reveže pred sé, prijazno je poslušal njihove tožbe ter jim pomagal v nadlogi.

15. Rudolfovo usmiljeno srce ali nerodni strelec.

Ko so streljali nekdaž strelci na tarčo, prišel je gledat tudi Rudolf sam. Neki strelec je bil posebno neroden, lok se mu izproži neprevidoma in puščica rani kralja, da je moral ležati nekaj časa v postelji. Kraljevi svetniki so bili strašno hudi na strelca. Zahtevali so, naj bi odsekali strelcu za njegovo nerodnost desno roko. Rudolf se jim pa nasmehne rekoč: „Ta svet je prepozen! Ko bi mu bili odsekali desnico, predno je streljal, bi še bilo prav, sedaj pa ne pomore nič!“ In zaukazal je, naj izpuste reveža brez kazni.

16. Kako je znal Rudolf pomiriti lačne vojake.

Nekoč je marširal Rudolf proti sovražniku tako hitro, da mu niso mogli dovažati dosti živeža za vojake. Zato začno vojaki mrmrati in jeziti se. Rudolf pa stopi med nje, izdere repo iz njive ter pravi: „Dokler še najdemo repe po njivah, ne bomo trpeli lakote!“ Sam si obeli repo in jo je tako slastno, da ni mrmral nobeden več; repa je pa izginila kmalu skoro vsa s polja. Se vé, da jo je plačal kralj kmetom prav pošteno.

17. Rudolf je bil tudi šaljiv.

Ko jaše Rudolf nekega dne proti mestu, sreča kmeta, ki je peljal težek voz drv. Sluga zdirja naprej in zapové kmetu, naj se ogne z vozom. Kmet je bil slabe volje. Ko vidi Rudolfov veliki nos, odreže se nevoljen: „Takemu nosu se ne morem ogniti, prevelik je“. Rudolfovi spremljevalci se začudijo toliki predrznosti, Rudolf se pa nasmeje, prime se za nos ter ga obrne v stran in pravi: „No, sedaj boš pa vendar imel prostora zadosti!“

18. Rudolf in berač.

Ko se je vračal Rudolf s svojo vojsko domu, sreča na potu berača. Ta ga poprosi: „Daruj, brate Rudolf, siromaka z malim darom!“ — „Od kedaj sva pa brata?“ vpraša ga kralj se čudeč. — „E“, — odgovori siromak, „ali nismo vsi bratje po Adamu?“ — „Pravo si zadel“, odgovori mu Rudolf, „nisem mislil takoj na to!“ — Seže v žep, pa mu dá vinar. „Vinar! to je pa za takega kralja vendar premalo!“ odgovori berač. — „Kaj! premalo!“ odgovori kralj. „Brate, če ti podari vsak brat po Adamu toliko, kakor jaz, boš bogatejši od mene! — Glasno se zasmee spremstvo in še berač sam se je smejal na te besede.

19. Rudolf in krznar.

Ko je bil Rudolf še na svojem gradu v Švici, prišel je nekdaž k imovitemu krznarju v

bližnje mesto. Bila je nedelja; žametno obleko je imel gospodar, svileni gospodinja. Postregli so visokemu gostu s tečno juho, ukusno pečenko in s slastnimi medenimi štruklji. Gospodar mu je natočil rujnega vina v dragoceno čašo. Rudolf je bil prav dobre volje in je rekel marsikatero veselo in osoljeno. Mej drugim je omenil: „Vam, mojster krznar, gre delo dobro od rok. Pripravili ste si lepo domačijo; dobro ste se z vsem založili. Sedaj lahko pustite delo in . . .“

„In se polenim! — hočete reči, gospod grof“, reče krznar. „Toda, dokler me ljubi Bog ohrani zdravega, tega ne storim. Srečen sem bil dosedaj; z delom sem si služil kruh. Kot delavec hočem umreti“.

„Vrlo govorite, mojster!“ pravi Rudolf in poda krznarju roko, rekoč: „Prav tako! Vam je dalo delo srečo in zadovoljnost; ostanite i sami priden in vesten delavec do smrti!“

20. Rudolf in trgovec.

Nekdaj je prišel Rudolfa pomoči prosit ubožen trgovec. Rudolf ga prijazno posluša, potem pa pravi: „Vzemite me kot tovariša pri kupčiji. Tu Vam izročam vsoto denarja. Kupite si v Argavu 12 sodov slanikov, peljite jih po Renu v Kolónijo; tam jih prodajte, kupite vina in je peljite na prodaj v Strassburg“.

„Vi se šalite, gospod grof!“ opomni trgovec. „Iz Švice naj peljem slaničke v Kolónijo, kjer

jih prav po ceni dobivajo iz bližnje Holandije? In v Kolóniji naj kupim dragega vina, da je postavim na prodaj v vinorodni Alzaciji?"

„Da, tako storite! Le pod tem pogojem sem vam tovariš pri kupčiji“, odgovori Rudolf.

Trgovca je silila potreba, in se je ravnal po tem nasvetu. A kaj se zgodi? Iz Holandije isto leto ni bilo dobiti slanikov, in trgovec je v Kolóniji švicarske prav dobro prodal, tam je kupil vina in napravil dobro kupčijo ž njim v Alzaciji, kjer je isto leto toča pobila po vinogradih. Po dvojni srečni kupčiji je postal trgovec bogat mož in ves vesel je hitel v Švico k svojemu kupčijskemu tovarišu, da mu izroči del dobička. Grofu Rudolfu se je pač zdelo, da se bo kupčija dobro obnesla. Od trgovca seveda ni hotel vzeti denarja, temveč ga je samo opomnil, naj pri svojem poslu zlasti v Boga zaupa in na, nikar ne izgubi poguma, kajti: „Človek obračaj Bog pa obrne — človeku v prid.

21. Rudolf in učenjak.

Nekdaj je bil Rudolf v vojaškem taboru; tedaj pride učenjak iz Strassburga in mu izroči učen spis o vojskah med Rimljani in Nemci in o lastnostih dobrega vojskovodje. Rudolf pregleda učeno delo in dá potem učenjaku zlato verižico ter mu ukaže prinesiti precejšnjo vsoto denarja. Ko so vitezi to videli, menili so, naj bi se s tem denarjem raje nakupilo orožje. Rudolf pa jim

reče: „Kaj se vam ne zdi prav, da učenjaki hvalijo hrabre vojake? S tem tudi nas spodbujajo k večji hrabrosti in vstrajnosti“.

22. Smrt Rudolfa Habsburškega.

Poslednje dni svojega plemenitega življenja je bil Rudolf v Germersheimu. Ko vidijo zdravniki in svetovalci njegovi, da ne more živeti več dolgo, izbero si izmed sebe enega, naj bi mu povedal, da se mu bliža zadnja ura. Ta stopi pred kralja, ko je igral ravno šah. Prosi ga, naj bi mu smel povedati nekaj. „Le povej! kaj ti je na srcu?“ pravi kralj. Poslanec odgovori: „Gospod, ne tugujte radi tega, kar vam moram povedati. Mož ste, poznate dobro svet; veste, da nikdo, naj si bode še tak, ne more uteči smrti. Skrbite torej, da končate dobro svoje življenje, kajti zdravniki so mi naročili, naj vam poročam, da vam ni več dolgo živeti!“

Prijazno pogleda Rudolf govornika ter pravi: „Ali je res, kar si govoril?“ — „Res je, žalibog, gospod!“ — „Dobro!“ odvrne kralj, „tedaj ne smem ostati več tu!“ — „Kam pa hočete?“ vprašali so žalostni njegovi. — „V Spiro (Speier) hočem iti“, odgovori jim Rudolf, „tam je pokopanih več mojih prednikov, kraljev; živ hočem še priti tja, da me ne bo treba voziti“.

Tako stori. Po mestu se pa začne žalovanje, ko se razglasi novica, da hoče kralj iti v Spiro umirat.

Rudolf pa sede na konja, napravi se na pot. Na strani njegovi jahala sta dva duhovnika. Govorila sta mu o Bogu, razlagala sta mu verske resnice. Ljudje so se čudili, da se kralj ni izpremenil kar nič, akoravno je vedel, da se mu bliža smrt. Njegovo obličje je bilo veselo, dobre volje je bil, ker se mu je bližalo nebeško veselje.

V Spiri je bilo vse natlačeno ljudi, ki so hoteli videti zadnjič svojega kralja. Solze so oblivale kmete in reveže, katerim je bil oče v svojem življenji.

Pripravljal se je na smrt, sprejel je poslednje sv. olje in telo Gospodovo. Tako se je bližala ura, namenjena vsakemu. Do zadnjega trenutka je govoril in je bil pri zavesti. Vdan v Božjo voljo izdahne svojo dušo dne 15. julija 1291. l.

Po mestu so zadoneli žalostno zvonovi, ljudje so jokali za svojim kraljem, od vseh strani prihajali so k pogrebu. Pokopali so ga na onem mestu, ktero si je izbral sam, v stolni cerkvi Preljube naše Gospe.

Tako je živel in umrl Rudolf Habsburški, začetnik naše avstrijske cesarske rodovine, katera gospoduje v najlepšem in najmočnejšem cesarstvu na zemlji.

VIII. Albreht I.

Bratovska ljubezen.

Albrehtu I., sinu Rudolfa Habsburškega, so nemški knezi obljubili, da ga bodo po smrti njegovega očeta volili nemškim cesarjem. Knezi pa niso ostali mož beseda. Albreht I. se je čutil radi tega zelo nesrečnega. Zaprl se je v svoje sobe in ni sprejemal nikogar. Tudi telesne straže ni maral; čuval ga je jedino le velik pes, ki ni pustil nikogar k svojemu gospodarju.

Nekega dne pride Albrehtov sin, kneževič Leopold, očeta tolažit. Ko ga čuvaj Jaginta — tako so zvali psa — zagleda, gre mu prijazno nasproti. Leopoldu se je k očetu mudilo; sune tedaj psa na stran. Ko pritisne kneževič za kljuko, zažene se pes vanj, prime ga za obleko in ga silovito vleče nazaj. Leopold ga skuša

potolažiti, ko pa ne gre z lepo, udari ga tako hudo, da ta mrtev obleži.

Albreht je čul, da je njegov pes lajal, in gre zato precej pogledat, kaj se je zgodilo. Prav žalosten je bil, ko je videl svojega zvestega čuvaja mrtvega. Brž pokliče togoten vse dvornike in povprašuje, kdo mu je psa usmrtil. Vsi prihité in v strahu pričakujejo, kaj bode. Približata se tudi kneževiča Leopold in njegov brat Friderik.

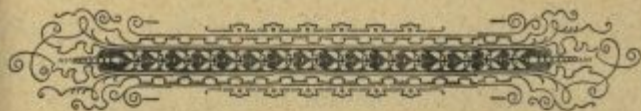
Osorno spregovori Albreht: „Zločinec ne uide zasluženi kazni. Zvestega čuvaja mi je umoril in s tem mene samega hudo žalil. Kdo je to storil? Prav zdi se mi, da sem videl Leopolda bežati, ko sem odprl vrata“.

Leopold trepeče od samega strahu: poznal je očetovo strogost. Friderik, Leopoldov stareji brat, je vedel, kdo je kriv. Iz ljubezni do svojega brata hotel je njegovo krivdo na sé vzeti. Vrže se pred očetom na kolena: „Odpustite, oče! nisem se mogel psa drugače ubraniti“. Že vzdigne Albreht svojo roko nad Friderika, ko pristopi Leopold, rekoč: „Odpustite oče, Friderik ni tega storil, jaz sem umoril psa, mene kaznujte!“ Po teh besedah objame Leopold svojega brata. „Tako? In ti se upaš semkaj pred me priti!“ odgovori oče. „Da mi greš takoj izpred očij! Kazen te bo kmalu zadela“. — Leopold milo pogleda osornega očeta. Tedaj pa poklekne pred očeta Leopold in pravi: „Oče, mene kaznujte, Friderik je nedolžen; trpeti hoče za svojega brata. Jaz sem umoril psa-čuvaja; raztrgal bi me bil, ko bi se

ne bil branil“. Očetu se razjasni obraz. „Ker se tako ljubita, naj ti bo odpuščeno. Kdor ima take sinove, ni se mu treba bati nobenega sovražnika“, reče ponosno Albreht.

Po teh besedah vzdigne Leopolda in objame oba sina. Tudi je bil odslej veliko bolj vesel in je kmalu pozabil, da so ga volilni knezi prezrli. L. 1298. pa so ga prav isti knezi izvolili za nemškega cesarja.

IX. Friderik III. Krasni — mož beseda.

Avstrijski vojvoda in nemški cesar Albreht I. je imel sina po imenu Friderik. Bil je zelo ljubeznjiv in uljuden. Zaradi njegove lepe postave so ga imenovali Krasnega.

Leta 1313. je bil izpraznjen cesarski prestol. Upal je, da ga bodo nemški knezi nanj posadili. Volili so ga samo nekateri, drugi so pa glasovali za Ludovika IV. Bavarskega. Vsled tega je nastala med obema dolgotrajna vojska. Dasi se je Friderik Krasni bojeval z največjim junaštvom in dasi mu je bil njegov brat Leopold krepka podpora, bil je vendar nesrečen. Friderika Krasnega so vjeli in zaprli v trdni grad.

Ločen od vsega sveta, preživel je Friderik Krasni v trdnjavi prav žalostne dni. Ni dobil poročila niti od svoje žene, niti od bratov.

Friderikov brat Ludovik si je na vso moč prizadeval, da bi osvobodil svojega brata, zato je Ludovika vedno nadlegoval.

Nekega dne zajaše Ludovik Bavarski konja in se podá v grad, kjer je bil Friderik Krasni zaprt. „Prijatelj“, nagovori Ludovik Friderika, „ali hočeš prost biti?“ „Prost“ zavzame se ta, „prost, da zopet vidim svojo ženo in brate? O, za tako prostost storim ti vse, vse, karkoli zahtevaš“. Ludovik nadaljuje: „Odpovej se vsem kraljevim pravicam in pregovori brata Leopolda, da se pomiri z menoj. Ako mi obljubiš, da se vrneš v ječo, ko bi brata ne pregovoril, te osvobodim“.

Friderik Krasni se v to zaveže z besedo in prisego ter se odpravi v svojo milo domovino. Ludovik Bavarski ga spremi do meje. O, kako žalostna mu je bila vrnitev v domačijo! Obile solze, katere je njegova žena Elizabeta jokala za svojim možem, so ji ugasnile luč lepih oči! Slepa je sirotica samotno živela v tužnem gradu.

Friderikov brat Leopold ni odobral bratovskih obljub in ni odjenjal od vojne proti Ludoviku Bavarskemu.

Ker Friderik Krasni ni mogel brata Leopolda pregovoriti, da bi se pomiril z Ludovikom Bavarskim, vrne se, zvest zastavljenej besedi, na Bavarsko nazaj. Zastonj ga je prosila uboga Elizabeta, zastonj so trdili dvorniki, da taka prisega ne more biti veljavna in vezalna:

možato se je iztrgal iz rôk svoje družine ter odšel.

Kako se začudi Ludovik Bavarski, ko Friderik Krasni zopet stopi pred njega! Ta možatost, pravičnost in poštenost gane ga takó, da se spravi s Friderikom in mu ponudi, naj si delita kraljevo oblast.

Beseda dana sveta naj ti bo!
Ne oprosti ga več nobena moč,
Kedór se je enkrat zavezal sám. —

X. Albreht II. Modri.

1. Kobilice, črna kuga in lakota za časa Albrehta II. Modrega.

Po smrti Friderika Krasnega 1330 sta mu sledila brata Albreht II. Modri in Oton Veseli. Po Otonovi smrti je vladal Albreht II. Modri sam. Bili so hudi in strašni časi! Nesreče in nezgode vsake vrste so nadlegovale Avstrijo in sploh vso Evropo. Prikazale so se najpred tako ogromne trume kobilic, da so zatemnjevale svetlo solnce. Kjerkoli so obsedele, povsod so bile takoj uničene in opustošene njive, vrti in travniki. Tri leta je trajala ta nezgoda.

Ne dolgo potem je nastala še hujša nesreča, neka kužna bolezen, ki je v dveh letih pomorila dve petini evropskih prebivalcev. Trgovci so jo bili iz jutrovih dežel zanesli v Evropo.

Kogar se je ta strašna in nalezljiva bolezen pri-
jela, temu so po životu vzkipele bule jajčje de-
belosti in rumene ali črne proge; zato so ime-
novali to bolezen tudi „črno kugo“. Dve leti
je razsajala in žela ljudi. Cele vasi so bile iz-
mrle, po mestih pa je bilo mnogo hiš popolnem
izpraznjenih. Samo na Dunaji je umrlo na dan
500—700 ljudi. In ker zaradi kuge nikdo ni
hotel polja obdelovati, pridružila se je morilki
še njena sestra — lakota. V teh nadlogah se
je skazoval Albreht II. Modri najboljšega
očeta in preljubeznjivega dobrotnika svojim pod-
ložnikom.

2. Potres v Bazelu l. 1356.

Za časa Albrehta II., dne 18. vinotoka
l. 1356. nastane v mestu Bazel silen vihar; po
hribih in gorah so padala drevesa, po dolinah
pa je bil silen šum. Na zemlji so nastale veli-
kanske razpoke, iz katerih je švigal ogenj in
so se vzdigovali neprijetno dišeči žvepleni pari.
Nato se prične tresti, in deset sunkov je hitro
drug za drugim pretresalo zemljo. Veliko vasij
in 84 gradov je bilo porušenih, polovica mesta
Bazela popolnoma razdejana. Mestno ozidje je
razpalo. Vrh vse nesreče nastane v mestu ogenj,
in osem dnij ga ni bilo mogoče pogasiti. Bridko
so zdihovali umirajoči, jokali ranjeni in bolniki,
na pomoč klicali bežeči.

Albreht je takoj ukazal svojim podlož-
nikom, naj nemudoma gredo Bazelčanom na po-

moč. Ko so bili meščani še vsi zbegani in preplašeni, prišlo jim je 400 avstrijskih podložnikov pomagat; pripeljali in prinesli so s seboj živeža, lesa in denarja. Potém so jeli podirati poškodovana poslopja, kakor je ukazal Albreht. Slednjič je dal plemeniti vladar na svoje stroške sezidati poslopja v Kovaških ulicah od Renskega mostu do Žitnega trga.

Z neizbrisnimi črkami je zapisano v zgodovini ravnanje vrlega Albrehta, ki je tako plemenito lajšal bedo ponesrečencem po potresu.

XI. Ernst Železni.

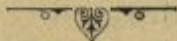
Kako je Ernst Železni poskušal svoja sinova.

Za časa turških vojsk je vladal na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem Habsburžan Ernst Železni. Mimogrede bodi omenjeno, da so mu bili Slovenci posebno pri srci. Tako n. pr. je šel na Gosposvetsko polje pod Krnsko goro, kjer mu je po znanem prelepem običaju potrdil zbrani narod vladarsko oblast. Leta 1418. je ustanovil tudi v Ljubljani javno šolo.

Ernst Železni je imel dva sinova, Albrehta in Friderika. Oba je prav skrbno odgojeval. (Friderik je bil pozneje rimsko-nemški cesar in ustanovnik ljubljanske škofije.) Albreht je bil vesel, živahen deček; Friderik pa je že v mladosti kazal, da bo kdaj resnoben mož. Nekega dne ukaže vojvoda Ernst napolniti več vrečic s

srebrnim drobižem. Potem pokliče svoja sinova in ukaže pred njima stresti drobiž na tla. Na to pa reče sinovoma: „Naberita si, kolikor kdo more!“ Albreht silno urno zbira drobiž, tlači ga v žepe, potem pa hiti k svojim tovarišem in jim lahkomišljeno razdeli denar. Friderik pa počasi nabira novce. Dobi jih sicer manj, kot njegov brat, toda to, kar si je nabral, zaveže v vrečico in skrbno shrani. Prav veselilo je očeta Ernsta, da je Friderik tako skrben in varčen že v mladosti; grajal je pa lahkomišljenega Albrehta.

Kakoršna sta se sinova pokazala v mladosti, taka sta bila vse svoje življenje. Friderik je kot rimsko-nemški cesar vsako stvar dobro prevdasil, predno se je odločil za njo. Skrbno in varčno je gospodaril, zato pa je tudi ustanovil mnogo koristnih naprav, ki še poznim rodovom pričajo in bodo pričale o njegovi modrosti. Albreht pa je le prerad verjel svojim pravim in lažnjivim prijateljem, katerim je razdal vse svoje premoženje, tako, da so ga sovrstniki imenovali „zapravljivca“.

XII. Friderik IV. Tirolski.

Friderik IV., brat Ernsta Železnega, je vladal na Tirolskem od l. 1406. do 1439. Bojevali se je moral z Bavarci, Švicarji in Benečani. Tudi nemškemu cesarju Sigismundu se je zameril, ki je zato v Kostnici ž njim ravnal, kakor da je bil njegov ujetnik. Friderik pa uide iz zapora in se napoti — preoblečen kot godec — med zveste Tirolce.

Utrujen od dolgega pota, pride v temni mrzli noči do mesta Bludenc na Predarlskem. Mestna vrata so že bila zaprta; hud mraz in lakota sta pa prisilila Friderika, da je močno udaril nekaterikrat na nje, da bi zbudil vratarja. Zvesti čuvaj nezaupljivo pogleda skozi linico in nevoljen vpraša:

„Kdo je? Pošteni meščani ne pohajajo tako pozno okolu.“

„Ubogi godec prosi prenočišča pri gostoljubnih meščanih,“ odgovarja ponižno Friderik.

„Godca sedaj ne maramo, ker žalujemo za dobrim vladarjem Friderikom,“ méni vratar, vendar odpré nekoliko vrata, da bi natančneje pogledal popotnika.

„Povejte mi svoje ime! Morda ste celo ogleduh sovražnikov našega dobrega vojvode. Potem se zastonj trudite, da bi prišli v Bludenc.“

Friderik na té besede ni odgovoril, a hvalil je Boga, da so mu podložniki tako iz srca udani. Vratar ga je hotel še naprej izpraševati, a prav tedaj pride mimo nočni čuvaj, ki je bil zvunaj mesta, in jame bolj natanko ogledovati popotnika, kojega vratar noče spustiti v mesto. Nočni čuvaj pa spozna Friderika. Prestraši se in začne klicati: „Vratar odpri! Naš milostljivi vojvoda je tukaj. In ti mu nečeš odpreti vrat! Varuj se, da te še nocoj ukaže obesiti!“ Po teh besedah poklekne pred Friderika. Toda vojvoda ga hitro vzdigne in smehljaje tolaži preplašenega vratarja, rekoč: „Ne bojte se! Friderik Tirolski nikogar ne dá obesiti, ki tako zvesto spolnuje svoje dolžnosti“.

„Oprostite, nisem spoznal svojega milostljivega vladarja,“ opravičuje se vratar, odpré vrata na stežaj in se globoko prikloni Frideriku. Nočni čuvaj potem spremlja vojvodo do najimennitnejše gostilnice v mestu, kjer mu kolikor mogoče postrežejo; drugi dan ga pa navdušeno proslavlja vse mesto in mu napravi veliko gostarijo. Friderik je povabil tudi zvestega vratarja in pri obedu pripovedoval dogodke prejšnjega dne.

Neke nedelje popoldne pride Friderik Tirolski napravljen kot romar v vas Landek. Bilo je cerkveno žegnanje. Pod lipo blizu cerkve je bila zbrana obilna množica; spredaj na lesenem odru so stali kmečki igralci, ki so peli pesni in pripovedovali slavne dogodke. Friderik nekaj časa zvesto posluša. Potem stopi na oder in pripoveduje zgodbo o dobrem vladarju, kojega je ljudstvo ljubilo, sovražniki njegovi pa zalezovali, ujeli in zaprli. Zvesto je ljudstvo poslušalo romarja, ki je nekaj časa pripovedoval, nekaj časa pa opeval slava dela vladarjeva. Zdelo pa se je poslušalcem, da romar ni navaden pevec. Potem pripoveduje, kako je oni dobri vladar ubežal iz ječe, kako je ljubil svoje podložnike in kako so mu bili oni udani. Nobeno oko ni bilo suho; otroci in žene, starčki in možje so jokajoč klicali: „Tako se godi našemu dobremu Frideriku!“

„In tukaj je on!“ pravi na to Friderik, odgrne svoj romarski plašč in pokaže se dragocena vojvodska obleka. Udano ljudstvo je bilo do solz ginjeno, ko je videlo ljubljene vladarja; bližje stoječi pa se približajo Frideriku, dvignejo ga na svoje ramé in ga nosijo po vasi Landek. Zbrano ljudstvo ga navdušeno pozdravlja. Vsi mu obljubijo neomahljivo zvestobo.

Tako je bil Friderik prepričan, da so mu Tirolci iz srca udani. Začel je nabirati vojakov in kmalu ukrotil neubogljive plemenitaše v deželi. Pomiril se je tudi s cesarjem Sigismundom

in odslej je skrbel samo za blaginjo ljube mu Tirolske in zvestih podložnikov.

Hvaležni Tirolci ga še sedaj ne morejo pozabiti. V Inomostu (Innsbruck-u) je vojvodska palača, ki jo je dal sezidati Friderik. Palača ima pozlačen bakren pristrešek, ki je znan pod imenom „zlata strešica“. Ljudstvo pripoveduje, da jo je dal narediti Friderik, da bi osramotil svoje sovražnike, ki so ga zaradi njegovih nesreč imenovali Friderika „s praznim žepom“.

XIII. Maksimilijan I.

1. Maksimilijan I. in njegov dvorni norec.

Leta 1488. so prišli poslanci mesta Brügge na Nizozemskem do Maksimilijana in ga prosili, naj pride na Svečnico v mesto, ker ondi ta praznik jako slovesno praznujejo. Kralj ni nič hudega slutil in je obljubil, da pride.

Z nekaterimi vitezi in s svojim veselim svetovalcem — dvornim norcem — kakor so jih tedaj imeli vladarji, napoti se Maksimilijan proti mestu. Njegov spremljevalec, veseli svetovalec, ga svari, naj preveč ne zaupa meščanom, toda kralj ga ne posluša. Ko pridejo do mestnih vrat, sprejme jih mnogo odličnih meščanov. Dvorni norec pa ne mara iti v mesto, poslovi se od vladarja in pravi: „Do tod grem in ne dalje, ker nočem, da bi me z mojim gospodom vred obesili!“ Maksimilijan se ne zmeni za njegove

besede in stopi v mesto. Komaj pa naredi nekaj korakov, zapró se vrata; kralj in njegovi spremljevalci so bili vjetniki. Strašen prizor nastane za Maksimilijana! Po mestu jame biti plat zvona, uporniki razobešajo zastave in množice s silnim krikom prihité do gradu, kjer je našel kralj zavetje. Maksimilijan se je spomnil besedi svojega veselega svetovalca, a bilo je prepozno.

„Kralj mora umreti! Njegovi svetovalci morajo umreti!“ klicali so uporniki. Maksimilijan se je bal, da se prične hud boj. Da bi se ne prelivala kri njegovih podložnikov, ukaže odpreti vrata in gré k upornikom, ki ga peljejo v mestno ječo.

Teden dnij sedi zapuščen v temnici. Tedaj nenadoma pripelje čuvaj moža resnega obraza in oblečenega po noši srednjeveških učenjakov. Imel je velikanske naočnike, na glavi široko kapo in kot vratnik skrbno nabran krežlec, velik kot kolo. Dolga halja mu je segala do tal. Na nogah je imel črevlje z zaponami. Žepi so bili polni steklenic in orodja, tudi britev je imel pri sebi. V roki je nosil veliko palico z zlatim gumbom. Meščanom je rekel, da so ga poslala druga mesta h kralju, je li zdrav ali ne.

Maksimilijan je precej spoznal svojega veselega svetovalca. Ni še utegnil povprašati ga, kako je prišel in po kaj, že ga je nagovarjal: „Vi morate bežati, milostljivi gospod! Precej danes morate bežati. Res vam prihaja pomoč. Vaš oče je na poti z veliko vojsko. Toda vi

morate preje ubežati, ker vam meščani lahko kaj žalega storé, ko bi jih vaš oče Friderik napadel“.

„Pa kako naj bežim?“ vpraša kralj, britko se smehljaje.

„Prav tako! Vi ogrnete mojo haljo, vzamete moje zdravniško orodje in šli boste brez nevarnosti mimo straž, kakor sem jaz semkaj prišel.“

„In kaj bo s teboj?“ vpraša Maksimilijan.

„Jaz se oblečem v vašo obleko in sedem tukaj za mizo. Ko pridejo uporniki in najdejo mene mesto vas, smejal se jim bom prav iz srca,“ odgovarja mirno veseli svetovalc.

„Ti si obrit. Mene bi pa veliki lasje in brada precej izdali.“

Te besede niso spravile svetovalca prav nič v zadrego. V svojem žepu si poišče britev in posodo z milom in je takoj pripravljen kralja obriti, tako da bi ga nihče ne spoznal. Toda kralj ni bil s tem zadovoljen. Mirno pa resno mu odgovori: „Prisegel sem svojim sovražnikom, da ne grem zoper njih voljo, brez njih vednosti iz mesta. Friderik Lepi ni prelomil prisege in se je vrnil v ječo h kralju Ludoviku. Tudi jaz sem Habsburžan in ne prelomim prisege, če tudi bi moral umreti. Pomoček, ki mi ga svetuješ, je sicer dober, samo pravičen ni. Pomisli tudi, kaj bi se zgodilo s teboj, ko bi mene sovražniki tukaj ne dobili“.

„Za mé nikar ne skrbite, milostljivi gospod! Vas potrebuje dobro ljudstvo tukaj na Nizozemskem. Vi ste upanje Avstrijcev. Če tu jaz trpim

in umrjem, kaj potem? Jeden norec manj na svetu.“

Svetovalec je pričakoval, da se bo Maksimilijan sedaj udal, a vrli Habsburžan zapové: „Idi! Jaz ostanem tukaj!“ Solzé so polile zvestega služabnika.

„Vi me niste ubogali, ko sem vas svaril. Tudi sedaj me ne poslušate, ko vas hočem rešiti. Bog vas obvaruj, milostljivi gospod!“ S solznimi očmi zapusti svetovalec ječo in resno, kot je prišel, stopa mimo straž.

Kmalo na to je bil Maksimilijan rešen. Uporniki so se zbali prihajajoče vojske in so sklenili mir ž njim ter ga spustili. Glavni nezadovoljneži so prišli pred kralja in ga na kolnih prosili odpuščanja, koje je blagi vladar tudi pomilostil.

2. Maksimilijan I. na Martinovi steni.

Velikonočni ponedeljek — leta 1490. — je šel Maksimilijan z nekaterimi lovci in služabniki na lov. Bival je namreč tedaj v Inomostu na Tirolskem. Večkrat je bil že drzni vitez v smrtni nevarnosti. Isti dan pa je prišel v tako nevarnost, da se je le čudežno rešil.

Svoje spremstvo pusti Maksimilijan v dolini in se napoti sam s samostrelom na rami in opiraje se na gorjačo na strmo goro. Dolgo že hodi. Kar ugleda majhno dolinico in notri četo divjih kôz. Pa tudi divja koza, ki je bila na straži,

začuti ga takoj, stegne vrat, dá znamenje drugim živalim in v silnem teku se spusti čreda čez pečine naravnost proti Maksimilijanu. Še nekaj skokov naj bi bile naredile živali in dohitele bi bile drznega lovca in ga pahnile v silen prepad. Maksimilijan spozna nevarnost, ozré se okolu sebe in z junaško srčnostjo preskoči prepad. Pred divjimi kozami je varen, toda s kraja, kamor je stopil, ne more nikamor več. Zašel je na takozvano „Martinovo steno“ pred goro Solstein. Nazaj čez prepad ne more skočiti, ker je oni kraj višji, kakor svet, kjer stoji. Prvikrat v svojem življenji strepetá Maksimilijan. Zatrobi na lovski rog, pa samo odmev iz prepada mu doni na ušesa. Sedaj povzdigne roki in srčno prosi Božje pomoči. Ko se ozré zopet v dolino, prikaže se mu čudovit prizor. Ljudje sicer niso čuli njegovega lovskega rogu, a opazili so, da je na Martinovi steni lovec, da je ta nesrečni lovec — Maksimilijan. Kakor blisk se je raznesla novica po okolici in ljudstvo je hitelo pod hrib. Sedaj začuje Maksimilijan tožen glas zvona sem od Zirlske cerkve. Duhovnik v belem koretlju nese sv. monštranico. Ljudstvo poklekne. Duhovnik blagoslovi nesrečnega lovca. Maksimilijan sklene roki in se izroči Bogu v varstvo. Ljudstvo pa moli za njegovo rešitev.

Zmračilo se je. Maksimilijan ni smel zatisniti očíj, ker zdrčal bi bil v grozovit prepad. Čujoč počaka družega dné. Pri sebi je imel košček kruha in nekaj sira. Kmalu je to povžil in bati

se je moral tudi lakote. Drugi dan in drugo noč je bil še na Martinovi steni. Duhovniki in pobožno ljudstvo na Tirolskem so klečali po cerkvah in molili za kneza; pred Martinovo steno pa je bila množica zvestih podložnikov, ki se niso hoteli ločiti od ljubljenege vladarja.

Tretje jutro se približa. Maksimilijan truden pogleda na ljube mu planinske snežnike; zdi se mu, da jemlje za zmiraj slovo od njih. Oslabljen se ozré še jedenkrat po dragi mu Tirolski in po zvestih njenih prebivalcih. Zdi se mu tudi, da jih vidi zadnjikrat. Silna utrujenost se ga poloti, že hoče zatisniti oči. Tedaj pa začuje zraven sebe glas:

„Kaj pa delate tukaj, milostljivi gospod?“

„Smrti čakam“, odgovoril je na pol nezavestni Maksimilijan.

„Primate se me; z Božjo pomočjo vas bom rešil!“ nagovarja ga dalje neznanec. Maksimilijan odpre trudne oči in zagleda lovca poleg sebe. Misel, da mu je še mogoče rešiti se, prešine vladarja, trdno se prime svojega rešitelja, ki ga varno pelje do mesta, kjer je bil prepad ožji in je strleča skala delala skoraj most med obema stenama. Kmalu pripelje lovec onemoglega Maksimilijana med množico, ki mu roke poljubuje in na kolenih hvali Boga za njegovo rešitev. Med tem pa zgine lovec-rešitelj. Ljudstvo je menilo, da je pravi angelj iz neba rešil vladarja, a Božja previdnost je poslala Maksimilijanu le vrlega lovca v pomoč. Ta vrli lovec — z imenom Hol-

lauer — je ves čas, ko je bil Maksimilijan v nevarnosti, iskal poti, kje bi prišel do njega. Hvaležni vladar je svojega rešitelja bogato obdaroval ter povzdignil njega in njegovo družino v plemeniti stan. Še dandanes vidiš lahko na Martinovi steni leseni križ, ki kaže prostor, na katerem je bil Maksimilijan I. v smrtni nevarnosti.

3. Cesar Maksimilijan in ogljar.

Za časa cesarja Maksimilijana bil je ogljar. Daleč od drugih ljudi v temnem gozdu imel je svojo kočo. Ko je kuhal nekega dne oglje, pride cesar Maksimilijan, kateri je lovil po gozdu, k njemu in ga pozdravi: „Božja sreča s teboj!“ „Bog povrni! Dobro došli!“ „Hvala! kaj pa delaš?“

„Oglje kuham“.

„Koliko si pa prislužuješ?“

„I no, kolikor oglja skuham, toliko denarja si prislužim“.

„Ali imaš kaj jedi?“

„Moja kočica je daleč proč; zato si kuham cmokov. Prosim, kdo ste pa?“

„Maksimilijan“.

Ogljar ni si mogel zapomniti dolgega imena, katerega še ni slišal nikoli. „Kako? Maksi — Maci — aha! Marcipan!“ Dobri cesar se nasmeje nekoliko, pa mu pusti veljati ime.

„Kaj pa delate v gozdu gospod Marcipan?“

„Šel sem se sprehajati“.

„Gotovo ste že lačni, kakor jaz. Le nekoliko potrpite, da bodo kuhani cmoki! Lehko jeste z menoj. Le počakajte, koj bodo gotovi!“ Hitro vrže še nekoliko oglja na žerjavico, da so se kuhali cmoki hitreje. Ko so bili gotovi, vzame jih z lesenimi vilicami iz lonca, jih zabeli v leseni skledi in reče: „Le jejte z menoj, gospod Marcipan“. Cesar vzame lesene vilice in nabode kos cmoka, pokusi ga, pa ni mu dišal posebno.

Ogljar ga sili. „Le jejte, le jejte! Niso iz črne moke, ampak iz bele!“ Cesar se mu pa zahvaljuje, češ da ni lačen. Med jedjo ga vpraša ogljar: „Ste tudi očenjeni?“

„Se ve da!“

„Ali imate tudi otrok!“

„Inam jih. Če prideš v mesto, obišči me. Tam stoji moja koč. Le po gospodu Marcipanu poprašaj, vsak ti bo povedal, kje stanujem. Tedaj ti bom pokazal tudi ženo in otroke“. Vesel mu obljubi ogljar, da ga obišče. Cesar mu reče „z Bogom!“ in odide.

Čez nekoliko časa bilo je oglje kuhano. Ogljar ga naloži na voz, in ga pelje v mesto. Ko ga proda, spomni se, da mora obiskati gospoda Marcipana. Cesar zapovedal je že vsem stražam, naj pripeljejo moža, kateri bo prašal po gospodu Marcipanu, v cesarsko palačo. Res vpraša ogljar nekega stražnika, kje stanuje gospod Marcipan. Stražnik ga pelje v cesarsko palačo. Strežaji povedo cesarju, da je prišel ogljar

in ta ga pusti pripeljati koj k sebi. Ko stopi ogljar v sobano in zagleda svojega gosta iz gozda, reče: „No, gospod Marcipan, Vi imate lepo koč in lepo sobo; tako lepo ni pri meni. Zdi se mi, da jeste boljših cmokov, kakor sem Vam jih ponujal v gozdu, zato Vam niso dišali! Kje pa so Vaši otroci?“

„V drugi sobi so. Le malo počakaj, koj jih pripeljem!“ Cesar pripelje brhke sinove, in jih seznani z ogljarjem. „No, brhke sinove imate! Nekaj sem jim prinesel in mislim da bodo veseli te igrače!“ S temi besedami potegne iz žepa velik kos rude in jo da cesarjevičem. Nato vpraša: „Kje je pa Vaša žena, gospod Marcipan?“ „Blizo, v drugi sobi, zavoljo tebe jo bom poklical koj!“ Na to gre k cesarici in ji reče, da je pri njem priprost mož, kateri bi jo rad videl, nikar naj ne bo huda, če bi ji rekel kaj nemilega, ampak naj ga posluša milostno. Na to jo pripelje in reče: „Glej to je moja žena!“

„Pri moji veri, gospod Marcipan, lepo ženo imate! Prav v lepem redu je vse pri Vas“.

Cesarica odide in cesar vpraša ogljarja, če hoče kaj jesti. „No, če imate ravno kaj kuhanega, bi že jedel.“ Cesar ukaže, da prineso mrzle pečenke, belega kruha in dobrega vina. Ogljarju je dišalo vse prav dobro. Ko se nasiti reče: „To že verjamem, da Vam moji cmoki niso bili všeč. Bolje jeste kakor jaz!“

Na to ga vpraša cesar: „Kje pa si našel igračo, ki si jo prinesel mojim sinovom?“

„Takih igrač je dosti po gozdu. Če oglje kuham, nateče se take reči obilo. Navadno jo mečem na stran, dva, tri vozove bi naložil ž njo.“ „Veš kaj, s teboj pojdem, in bom zvozil kosove domu.“ „Le vzemite kolikor hočete. Na kupu leži, kakor suha drva.“ Cesar gre ž njim in da zvoziti kosove domu, o katerih ogljar ni vedel, da so samo zlato. Potem vzame ogljarja z ženo in otroci k sebi in jih preskrbi vse prav bogato. Ali ogljarju tako življenje ni bilo po godu; dolg čas mu je bilo, zato pride kmalu k cesarju, ktereга je bil že spoznal in mu reče: „Milostljivi gospod! Prav dobro mi je pri Vas, jem in pijem dobro, to je res, ali brez dela ne morem biti. V gozdu pri delu mi je ljubše, kakor brez dela v Vaši palači!“ Cesar mu pa odgovori: „Nečem, da bi lenaril, tudi meni bi bilo dolg čas brez dela. Če hočeš, pa pojdi na vrt in delaj, veselilo me bo.“

Kmalu naučili so se ogljar, žena njegova in otroci vrtnarskega dela. Ostali so na carskem dvoru do smrti in mnogokrat so pripovedovali o dogodku v gozdu.

XIV. Karol V.

1. Pravičnost in dobrotljivost Karola V.

Med kraljevimi plemiči, ki jih je imel vrli Habsburžan Karol V. v svoji službi, bil je tudi šestnajstletni mladenič Ajala. Njegov oče se je udeležil nekega upora in je pri tem zgubil vse svoje imetje. Živel je v veliki revščini. Silno je bilo sinu hudo, ko je zvedel, kako se godi očetu. Rad bi mu bil pomagal, a ni mu bilo mogoče. Denarja ni imel, jedil pa, ki bi si jih bil rad pritrgal, ni mogel domov pošiljati. Slednjič ga ljubezen do očeta zapelje, da stori nekaj pregrešnega. Vsi plemiči so imeli v kraljevi konjušnici konje, ki pa niso bili njih lastnina. Mladenič Ajala skrivaj proda konja, in denar, ki ga zanj dobi, takoj pošlje svojemu očetu. Nadkonjar to kmalu zapazi in pové cesarju. Karol ukaže mladeniča strogo kaznovati, kakor so za-

htevale tedanje postave. Ko je pa kazen prestal, poplačal je tudi blagi cesar njegovo hvaležnost in ljubezen do očeta. Imenoval je mladeniča za častnika pri svoji telesni straži, kjer je imel toliko zaslužka, da je lahko podpiral svojega ubovega očeta.

Ko je Karol V. bival na Nizozemskem, peljal se je nekdam od Antwerpna do Bruselja. Na poti so povozili konji ovco, ki se ni mogla ogniti. Pastir je šel k sodniku onega okraja in ga je prosil, naj mu preskrbi odškodnino. Sodnik je dogodek sporočil najvišji oblastniji, cesarskemu dvoru. Neki cesarski svetnik je takoj jako oestro odgovoril sodniku in ga pokaral, kako si upa cesarja, ki mu je pol svetá podložnega, s tako malenkostjo nadlegovati. Sodnik se pa ni dal prestrašiti, ampak je odgovoril: „Modri cesar Karol V. me je izbral za sodnika, da razsojam po svoji vesti. Popolnoma se klanjam svojemu gospodu in cesarju, vendar odgovor svoje sodnijske službe bom dajal jedino le Bogu v nebesih.“

Cesar je vse to zvedel, ukazal je pastirju dati trikrat toliko denarja, kakor je bila ovca vredna, značajnega in vestnega sodnika je pa poklical na svoj dvor in si ga je izbral za svojega svetovalca.

2. Kako je preživel Karol V. zadnje dni svojega življenja.

Zadnje dni svojega življenja je hotel preživeti Karol V. v samoti, oddaljen od posvetnega

hrupa, kjer je toliko lažje pobožno molil in se pripravljaj za smrt. Naselil se je v nekem španjskem samostanu. Brez dela in opravila tudi v visoki starosti nikdar ni bil. Ob ugodnem vremenu je obdeloval majhen vrtiček ali pa je časih jezdaril s svojim spremljevalcem po bližnjem gozdu; ob slabem vremenu pa je s pomočjo izurjenega strojeslovca Turrianija izdeloval priprave, ki so bile koristne samostanu, ali pa tudi razne ure. V svojih sedmerih sobah je imel nad 100 ur. Večkrat si je prizadeval naravnati vsaj dve uri, da bi prav jednako šli in kazali. Toda ni se mu posrečilo. Zato je nekdanj bridko tožil: „Kako sem se motil! Ves čas svojega vladanja sem se trudil, da bi se milijoni mojih podložnikov ravnali po mojih željah, in sedaj niti dveh ur ne morem tako uravnati!“

Pred smrtjo bi bil rad videl svoj pogreb. V samostanski cerkvi je dal postaviti rakev, pogrnjeno s črnim suknom; menihi so opravljali pogrebne molitve. Zelo ginjen se je udeleževal cesar tudi sam pomenljivih obredov.

Blagi vladar je umrl l. 1558. Spoštovali so ga sovražniki in prijatelji.

XV. Ferdinand I.

Cesar Ferdinand I., čestilec najsv. Zakramenta.

Dobro je znan dogodek iz življenja cesarja Ferdinanda I., kako je nekoč še kot prestolonaslednik dokazal veliko svojo pobožnost o priliki, ko je jezdil v spremstvu mimo cerkve sv. Štefana in je ravno neki duhoven stopil s presv. Reš. Telesom iz svetišča. Kaj je storil cesar Ferdinand I.? Ustavil se je, stopil s konja, se odkril, molil v prahu zemlje božjega Odrešenika in pokazal s tem pred vsem svetom svojo vero in ljubezen do presvetega Zakramenta, ter dokazal, da je iz rodu habsburške hiše, katera je vselej gojila iskreno češčenje do sv. Reš. Telesa.

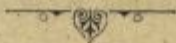

XVI. Ferdinand II.

Cesar Ferdinand II., čestilec najsv. Zakramenta.

Splošno je znana velika pobožnost avstrijske cesarske rodovine, in zlasti posebno čiščenje najsvetejšega zakramenta. — Ferdinand II. se ni vdeleževal le slovesne procesije o prazniku sv. Rešnjega Telesa ampak tudi osmine. Peš, gologlav, le s cvetličnim vencem na sencih in s svetilko v roci je stregel vsako leto svojemu Gospodu in Bogu v slovesnih sprevodih. Prigodilo se je nekoč, ko je nosil dalj časa bakljo, da mu je roka zatekla. Ko se je hotel drugi dan vse jedno procesije vdeležiti, akoravno je nosil roko obvezano, mu je rekel jeden izmed velikašev: „Vaše Veličanstvo se bode moralo danes zdržati procesije in ne bodo moglo nositi svetilnice.“ Cesar mu pa odgovori: „Saj imam še drugo roko, s katero morem Gospodu streči.“ — Petdesetkrat med letom je prejel Ferdinand II. sv. Obhajilo V predvečer sv. Obhajila se je vselej ostro postil,

če prav ni bil cerkveno zapovedan post. Kadar pa je sprejel sv. Obhajilo, so ga videli v toliki pobožnosti, gorečnosti in dostikrat celo v solzah, da se je zdelo, da hoče njegova v ljubezni Božji vneti duša zapustiti telo in hiteti svojemu Odrešeniku naproti. Če je srečal spotoma, ko se je peljal domu ali z doma, duhovna, ki je nesel zadnjo Popotnico kakemu bolniku, je vselej posnemal lepí izgled Rudolfa I., stopil naglo z voza, pokleknil na umazana tla, molil svojega Odrešenika z največjim spoštovanjem in spremljal duhovnika peš. Ko je tako nekđaj srečal v Gradcu duhovnika s sv. Rešnjim Telesom, ga ni le spremljal v predmestje, kamor je hitel ta k nekemu ubogemu možu, — temveč je tudi veliki revščini bolnikovi prišel s posebno darežljivostjo na pomoč. — Pri velikih uporih in nemirih po njegovih kraljevinah in deželah in pri velikih vojnah je imel vedno lepo navado, da je vpeljal splošno očitno pobožnost v češčenje najsv. Zakramenta. Večkrat je prosil, naj se zdaj v tej zdaj zopet v oni cerkvi slovesno izpostavi presv. Reš. Telo. In da bi dal drugim lep izgled, je molil sam po cele ure v največji ponižnosti na kolenih pred sv. Zakramentom. Vsako leto se je vdeleževal štirideseturne molitve, ki se je opravljala 3 dni pred pepelnično sredo v cerkvah družbe Jezusove in je častil Boga skritega v podobi kruha tem bolj goreče, kolikor bolj so se tisti čas mnogi drugi udajali grešnemu razveseljevanju.

XVII. Marija Terezija.

1. Marija Terezija, mati revežev.

Mesto Luksenburg je bilo nekedaj pod avstrijsko oblastjo. Cesarica Marija Terezija je imela navado, da je šla vsako leto na veliki teden v Luksenburg ter je tamkaj veliki četrtek umivala noge 12 ubogim starim ženam. Med njimi je bila tudi 108 let stara ženica, kateri je cesarica posebno stregla. Tudi drugo leto je prišla Marija Terezija prav v tem času v Luksenburg. Pri običajnem umivanju nog je pogrešila svojo 108 let staro ženico. Takoj, ko je minulo opravilo, pozveduje po njej. Povedó ji, da doma leži bolna in da ji je posebno to hudo, da ne more videti ljubljene cesarice. Kaj stori ljudomila Terezija? Takoj ukaže napreči in se pelje obiskat bolno ženo v daljno predmestje.

„Bog vas sprejmi, dobra žena! Ker vi ne morete k meni v grad, prišla sem jaz k vam v

kočo," pravi smehljaajoč se visoka gospa in podá starki roko. Uboga stara žena gleda nekaj časa cesarico, potem se ji zaleskečejo svitle solze v očeh, ustnice se ji premikajo in roke sklepa k molitvi, kakor bi hotela prositi božjega blagoslova mili cesarici.

Marija Terezija namigne služabniku, ki je bil prišel z njo. Služabnik odide in se kmalu povrne s pletenico okusnih jedil in z več steklenicami dobrega vina. Taka darila so dobivale tudi druge stare žene, kojim je cesarica umivala noge. Potem sede visoka gospa k postelji bolne žene, jo tolaži in ji odhajajoč stisne v roko lep dar.

„Kadar bom v nebesih pri Bogu, prosila bom za svojo dobro cesarico, za mater ubožcev na zemlji," šepetala je stara ženica in milo pogledovala visoko gospo.

2. Mladi Vukasović.

Cesarica Marija Terezija je imela posebno skrb za šole. Celó sama se je hotela večkrat prepričati, kako napreduje mladina. Leta 1752. je ustanovila v Dunajskem Novem mestu zavod za vzgojevanje častnikov. Nekega dne pride sama v šolo. Ravnatelju namigne, naj pokliče najbolj pridne učence. Bilo jih je veliko pridnih, najbolj pa se je odlikoval mladi Vukasović, sin priletnega častnika iz Dalmacije. Bil priden, nadarjen, vesel dečko, in kar je bilo ce-

sarici posebno všeč, bil je tudi prav ponižen. Za dar mu dá 12 cekinov. Dečka je dar zelo razveselil; opazila je to tudi cesarica.

Črez štiri tedne pride Marija Terezija zopet v vojaško šolo. Kmalu opazi med drugimi gojenci pridnega Vukasovića. Pokliče ga k sebi in smehljaje se ga vpraša, kam je dal podarjeni denar. Nekako boječe odgovori deček: „Veličanstvo, denar sem poslal svojemu ubogemu očetu. Služili so kot častnik pri vojaci, pa so bili odpuščeni brez pokojnine in sedaj morajo živeti v revščini.“

„Bog ti povrni, Vukasović,“ reče cesarica, položi svojo roko dečku na ramo in pravi: „Pojdi v klop in piši očetu pismo, koje ti bom narekovala!“

Vukasović gre v klop, vzame pero in cesarica mu narekuje:

„Ljubi oče!

Pismo, ki Vam je pišem, narekuje mi cesarica sama. Moje obnašanje, moja pridnost in posebno moja otroška ljubezen do mojega dobrega očeta je bila cesarici tako všeč, da bode Vi dobivali odslej vsako leto 200 goldinarjev pokojnine, meni pa je cesarica zopet podarila 24 cekinov.“

Solze veselja in hvaležnosti so se pokazale Vukasoviću v očeh in poljubil je roko dobri cesarici. Obetal je, da bo vedno priden, da bode tako dejansko pokazal svojo hvaležnost. Kakor je obetal, tako je tudi ravnal. Že v svojem 23. letu se je pokazal hrabrega junaka v boju

zoper Bavarce, in cesar Jožef II. mu je podelil red Marije Terezije kot plačilo za izvanredno hrabrost. Odlikoval se je v vseh bitkah, dokler ni pri Ogronu l. 1809. dobil smrtne rane.

3. Smrt Marije Terezije.

Štirideset let je vladala velika cesarica svojim deželam. Bog je blagoslavljal njeno blago početje, pa tudi nji pošiljal britke izkušnje. Leta 1765. ji je umrl Franc I., njen mož in sovladar. Od tega časa ni več slekla črne, žalostne obleke. Vsako leto na smrtni dan svojega rajnega moža je hodila molit k njegovi rakvi. Dne 20. listopada 1780 pa sama hudo oboli. Kakor je Bogu udano živela, tako je tudi dokončavala svoje zadnje dni. Dne 26. listopada prejme sv. popotnico; v noči od 28. do 29. je govorila dolgo s svojim prvorojencem Jožefom. „Ko bi bila po telesu neumrjoča“, rekla je, bila bi rada zaradi tega, da bi nesrečnikom pomagala“.

Skrbni sin prigovarja bolnici, da naj bode mirna in naj počiva. Cesarica pa mu odgovori: „Čez nekaj ur stopim pred Božji sodni stol, in ti meniš, da bi mogla spati?“ Zvečer 29. listopada čuti se zelo slabo. Kar zakliče: „Odprite okna!“ in se hoče v postelji vzdigniti, potem reče: „K tebi — pridem!“ nagne se nazaj in umrje.

XVIII. Cesar Jožef II.

1. Kako je neki rokodelec rešil cesarja Jožefa II. iz smrtne nevarnosti.

Naslednik velike cesarice Marije Terezije je bil njen sin Jožef II. Kakor njegova mati, tako je ljubil tudi on svoje narode iz vse svoje duše in neutrudljivo je deloval na to, da bi povzdignil blagostanje svojih podložnikov. Kedar je bilo treba nesrečnežem pomagati, mu ni bil nikdar ne trud, ne nevarnost prevelika.

Ko je nastal nekoč na Dunaju velik ogenj, prihiti takoj na kraj nesreče cesar Jožef II. sam; šel je pa preblizo goreče hiše. Neki rokodelec vidi, da je cesar v nevarnosti ter ga prosi, naj gre proč od tu. Ko se cesar še nekaj časa na nevarnem mestu obotavlja, ga prime rokodelec ter odnese na varen kraj. Koj potem se je po-

slopje udrlo, in žareči tramovi so padli prav na isti prostor, kjer je cesar poprej stal. Jožef ponudi rokodelcu takoj na to svojo denarnico. Vrli rokodelec je pa ne mara, ampak pravi: „Kar sem storil, storil sem iz ljubezni in té si pa ne pustim poplačati. Če pa smem prositi za milost, prosim, skažite jo mojemu poštenemu in pridnemu sosеду, ki je toli reven, da ne more postati mojster ter si omisliti potrebnega orodja“. Z veseljem je ugodil cesar tej prošnji; svojemu rešitelju na čast je pa pustil kovati spominske medalije.

2. Cesar Jožef II. in uboga žena.

Necega dne se je prerila uboga žena skozi množico do cesarja, da bi mu podala prosilno pismo. Stražnik jo nekoliko ostro zavrne. Cesar pa mu reče: „Ako ubogih ljudi ne poslušamo, kadar nam tožijo, kako bode Bog nas poslušal, če se njemu potožimo“.

3. Cesar Jožef II. pri plugu.

L. 1769. je potoval cesar Jožef II. po Moravskem. Sredi polja ukaže kočijažu ustaviti konje. Potem stopi z voza in gre na bližnjo njivo, kjer je oral kmet Trenko. Poljedelec se sicer čudi neznanemu častniku, ko prosi, naj mu pusti za nekaj časa plug, vendar ustreže njegovi želji. S svojima rokama, s katerima je prijemal kraljevo žezlo, prime cesar za plug in izorje jedno

brazdo. Utrujen in ves potan izroči zopet poljedelcu plug in ga bogato obdaruje. Na onem kraju, kjer se je to zgodilo, postavili so pozneje lep spomenik, ki naj bi pričal še poznim rodovom, kako je cesar spoštoval kmečki stan. Zna se, da odsihdob nihče ni več rabil tega pluga. Hranili so ga, kakor kako sveto stvar, najpred v hiši omenjenega kmeta; a pozneje so ga prenesli v mesto Brno na Moravskem, kjer se še danes nahaja.

4. Cesar Jožef II. zdravnik.

Kako dobrega srca je bil cesar Jožef II., priča nam zlasti ta-le dogodba. V razvedrilo se je sprehajal po mestu, oblečen kot priprost meščan. Nekega jesenskega večera ga poprosi revno pa čedno oblečen deček miloščine. Prosil ga je za jeden goldinar in prav zaupljivo gledal neznanega gospoda.

„Tako mlad si še in že beračiš!“ zavrne ga resno Jožef.

„Ne zamerite, dobri gospod“, pravi deček. „Velika potreba me je prisilila. Oče so mi umrli pred več tedni, mati so bolni in nimajo ne hrane, ne postrežbe; tudi trije bratje so lačni doma. Mati bi potrebovali zdravnika, pa nimajo denarja, da bi ga plačali“.

„Dobro, deček!“ odgovori cesar. „Tu imaš goldinar in pojdi še po drugega zdravnika, jaz grem sam tudi k materi; morda jih ozdravim“.

Deček hvaležno sprejme dar, pové natančno, kje stanujejo mati, in hiti ves vesel po zdravnika. Cesar poišče nemudoma voznika in se odpelje do ulice, kjer je stanovala revna žena. V oddaljenem predmestju je bila ubožna hišica, ki jo je cesar spoznal po dečkovem opisovanji. Blagi vladar gre naravnost v stanovanje dečkove matere. V postelji je ležala bolna žena, trije otročiči so bili krog nje. Cesar Jožef sicer ni bil zdravnik, spoznal je pa vendar, da uboga mati nima kake posebne bolezni, ampak da sta jo samo revščina in lakota položili na bolniško postelj. Žena je seveda mislila, da je ptuji gospod — zdravnik, ki ga je poklical sin. Cesar jo res tudi tolaži, da bo kmalu bolje in zapiše na listič nekaj vrstic, se poslovi in odide. Kmalu pa pride starejši sin in ž njim pravi zdravnik. Ko pa se približata bolniški postelji, pové jima žena, da je bil že drug zdravnik pri nji, in da je na mizici njegov zdravniški „recept“. Radoveden vzame zdravnik listič v roke, bere nekaj časa, nato pa reče: „Dobrega zdravnika imate, žena; njegovo zdravilo vas bo gotovo ozdravilo. Na lističu je zapisano: Kdor pride s tem lističem v dvorno blagajno, izplača se mu petindvajset cekinov. — Zdravnik ni nihče drugi, kot cesar Jožef.“ — Zadovoljno se smehlja, se poslovi zdravnik in ne svetuje ničesar, ker je bil prepričan, da bolni ženi drugega ne manjka, kot hrane in postrežbe.

5. Kako je cenil cesar Jožef II. otroško hvalenost do starišev.

Za časa vladanja cesarja Jožefa II. so zlasti osebe višjih stanov, ki so se kaj pregrešili, zelo ostro kaznovali. Morali so namreč oblečeni v platnene halje, na kratko vstriženi, z majhnim belim klobukom na glavi, pometati ceste. Na ulici niso smeli nikogar nagovoriti, in nečastno bi bilo ž njimi se méniti. — Nekedaj pride mimo takih kaznjencev lepo opravljen dijak višjih šol. Mirno stopi do nekega kaznjenca, prime ga za roko, ki je bila z veliko verigo privezana k tovarišu, in jo spoštljivo poljubi. Zalostno ga pogleda kaznjeneec, a ne spregovori nobene besede. Vse to je opazoval neki višji uradnik. Takoj je poklical k sebi omenjenega dijaka in ga je ostro posvaril, češ, da se ustavlja cesarju samemu, ki je prepovedal kaznjencem na ulici govoriti. Mirno mu mladenič odgovori: „Govoril nisem nobene besedice, samo roko sem poljubil jednemu kaznjencu. On je moj oče; v jezi se je spozabil in prišel v roke ostri pravici. Jaz, kot sin, ga pa moram tudi kot kaznjenca spoštovati in ljubiti“.

„Cesar bode to zvedel“, odgovori uradnik in odpusti mladeniča.

Blagemu cesarju Jožefu pa je bilo obnašanje mladeničevo jako všeč. Ko je zvedel, kaj se je zgodilo, pomilostil je očeta in mu odpustil vso kazen, sinu pa je podelil veliko ustanovo, da je lahko obiskoval visoke šole.

6. Cesar Jožef II. in častnik z 10 otroci.

Nekoč pride star častnik pred cesarja Jožefa II. ter mu toži, da s svojo nizko pokojnino ne more vzrejati svojih deset otrôk. „Moji otroci se bodo morali, kedar vzrastejo, bojevati in delati za svojega cesarja, in zato je potrebno, da jih v vsem izučim; moje slabo gmotno stanje mi pa tega ne dopušča“.

Tako je govoril častitljivi častnik in cesar mu je obljubil pomagati. Kar je cesar Jožef II. obljubil, to je tudi izpolnil.

Hudobni ljudje so pa cesarja nalagáli, da častnik nima nič otrok, da je bogat ter da zlorabi milost svojega gospoda. Ali dobri cesar zmajuje z glavo, češ, da tega ne more verjeti. Da bi se pa prepričal temu, obišče nekega dne častnika v njegovem stanovanju. In, kaj najde? Ne deset, ampak najrajst otrok, koji vsi so tujca prav prijazno pozdravili.

„Saj ste mi pripovedovali, da imate deset otrok, ali tu jih vidim najrajst“.

„Veličanstvo“, odgovori častnik, „najrajsto dete je sirota, ki je že pred leti izgubilo očeta in mater; gotovo bi moralo lakote umreti, ko bi se je jaz ne bil usmilil. Kjer Bog deset otrok ne zapusti, skrbi gotovo tudi še za najrajstega“.

„Plemeniti mož!“ pravi cesar ganjen; „kako svitlo se blišče vaše kreposti nasproti vašim obrekovalcem! Vaši otroci bodo od danes naprej moji; po očetovski hočem skrbeti za nje. Tudi večer

vašega življenja, moj vrli mož, hočem okinčati s častjo, kakor to sploh vaše čednosti zaslužijo. Zdravstvujte!“

7. Kako je skrbel cesar Jožef II. za svoje podložnike.

Ob času, ko je vladal cesar Jožef II., je bila na Češkem huda lakota. Skrbni vladar je ukazal po deželah, kjer je bila dobra letina, nakupiti žita, prepeljati je na Češko in razdeliti stradajočim prebivalcem. Hotel se je pa tudi sam osebno prepričati, kako se spolnuje njegovo povelje; vzel je torej s seboj samo jednega spremljevalca in se odpeljal v poštnem vozu na Češko. Kamorkoli je prišel, srečaval je voznike, ki so vozili žito.

Pred uradnim poslopjem, v majhnem mestecu blizu Prage, zapazi več voz, obloženih z vrečami; okolo njih so stali vozniki in kmetje. Na obrazih se jim je videlo, da so nejevoljni, kar se je tudi spoznalo iz zabavljic, ki jih je cesar sam čul. Vladar stopi iz poštnega voza, pokliče jednega izmed kmetov in ga vpraša, zakaj je ljudstvo tako nejevoljno. Dobrosrčni kmet pač ni spoznal cesarja, ki je bil oblečen kot priprost častnik, in mu prostodušno odgovori: „Kdo bi ne bil nejevoljen? Od jutra že tukaj stojimo in čakamo na milost gospoda cesarskega uradnika. Vozniki bi radi oddali žito, mi bi je radi nesli domov, pa ne smemo brez njegovega dovoljenja“.

„Da, prav ima mož, ker se pritožuje“, reče pisar, ki je čul zadnje besede in prišel bližje. „Ura bo že štiri, in gospod uradnik se še ne more ločiti od vesele družbe. Ljudje ga čakajo tukaj trudni in lačni“.

„Oglasite me gospodu!“ pravi nato pisarju Jožef, ki je le težko prikrival svojo jezo.

„Oprostite, gospod častnik, tega sedaj ne smem storiti, sicer sem ob službo“, odgovarja pohlevno pisar. Cesar pa ni maral poslušati daljnih opravičevanj, ampak je šel naravnost v prvo nadstropje. Ne da bi potrkal, stopi v uradno sobo. Cesarski uradnik in njegovi prijatelji so igrali. Ko ugledajo tujega častnika, gre mu uradnik naproti in ga osorno vpraša: „Kdo ste? Kaj želite?“

„Poročnik v cesarski službi sem in zahtevam, da takoj razdelite žito, ki so je pripeljali vozniki. Lačno ljudstvo čaka na vas že od ranega jutra“.

„Naj čakajo kmetje!“ odgovori uradnik, zaničljivo se posmehujoč. „Ako nimate drugega naročila, gospod častnik, se vam priporočam. Z Bogom!“

„Zdi se mi“, pravi na to prav mirno cesar, „da vi sploh nimate časa spolnovati svojih dolžnosti. In vendar je sedaj ob času tolike nesreče treba, da se vsi vestno trudimo, da polajšamo veliko bêdo. Da vam pa vaša služba ne bode delala težave, zato od tega časa niste več cesarski uradnik v tukajšnjem mestu“. Pri teh

besedah odpnè cesar svojo vrhno suknjo; na prsih se mu zasveti svitlo znamenje vitežkega reda in prestrašeni uradnik spozna, da je pred njim sam cesar Jožef II.

Cesar pa gre nato takoj iz sobe in se ne poslovi niti z jedno besedico. Ko pride na ulico, pokliče pisarja in mu pravi: „Vi ste odslej najvišji cesarski uradnik v tem mestu. Razdelite takoj žito med stradajoče ljudstvo. Tako hočem jaz, cesar Jožef II.“

Vladar se je nato vrnil na Dunaj; ljudstvo si je pa še dolgo časa hvaležno pripovedovalo, kako skrbi za podložnike cesar Jožef II.

8. Cesar Jožef II. in jokajoča deklica.

Necega večera se je cesar Jožef II. čisto priprosto oblečen sprehajal blizu Dunaja. Sreča deklico, ki se je bitko jokala. „Zakaj se jočeš?“ vpraša jo cesar. Deklica ga pogleda in ide mimo. Mislila si je morebiti: „Ta mi že ne more pomagati“. Cesar gre za njo ter jo še jedenkrat prav prijazno povpraša. Zdaj deklica vendar odgovori: „Hči sem cesarskega častnika; oče so mi umrli, mati so silno ubogi“. Jožef pravi: „Zakaj se pa do cesarja ne obrnete?“ „Bile sva, bile v cesarskem dvoru“, pripoveduje deklica, „pa njegovi služabniki so naji zavrnili, češ, da cesar ne more vsacemu kaj dati in podariti“. Jožef stisne deklici tri cekine v roko ter ji naroči, naj se drugi dan ob desetih oglasi v cesarskem gradu; on ji hoče pri cesarji milosti izprostiti.

Drugi dan pride deklica zarés v grad. Ko cesarja zagleda, zgrudi se samega strahu na tla. Jožef pa jo prijazno vzdigne in reče: „Ti meni včeraj nisi zaupala, ker nisem bil tako bogato oblečen kakor zdaj. Nikar ne sodi ljudi po njih oblačilu“. Zopet ji podá lepo darilo ter obljubi, da hoče skrbeti za njo in njeno mater.

9. Cesar Jožef II., čestilec najsv. Zakramenta.

Iskreno pobožnost vladarske rodbine avstrijske do presv. Reš. Telesa je dokazovalo celo življenje cesarja Jožefa II. Nekoč je srečal cesar v Gentu, v tako zvanih „brusilnih ulicah“, duhovna, ki je nesel bolniku sv. Popotnico. Takoj je dal cesar voz ustaviti, stopil je iz njega, pokleknil kar na zemljo, ne pa na klopico, katero so mu ponudili, in tako je prejel od duhovna blagoslov z Najsvetejšim. Ta ginljivi dokaz njegove pobožnosti je ganil prebivalce tako, da so na mestu, kjer je bil cesar klečal, kamenje izkopali in postavili lep kamen z napisom: „Dne 15. rožnika 1781. leta je sprejel cesar Jožef II. blagoslov z Najsvetejšim na tem mestu od župnika tukajšnje župnije“.

10. Cesar Jožef II. v krčmi.

Ko je cesar Jožef II. potoval po svojih deželah, prehitela ga je nekega večera tema, da ni mogel dalje. Stopi tedaj v bližnjo krčmo, da povečerja in prenoči. Stopivši čez prag, ugleda živahno tolpo pivcev, kateri mu zakličejo: Le sem,

imamo ga pa bi ga še radi. Seveda je bil cesar preoblečen, zatorej si tega ni dal dvakrat reči, tem menj, ker so bili pivci vojaki. Sede k njim, in spravljajo ga pod kožo, da je kaj. Polagoma pa zgine zdaj ta, zdaj drugi vojak, in nazadnje ostaneta samo še cesar in nekov vojak. Še tega bi bil cesar rad spravil. A vojak, že močno vinjen, odgovori: Piti ga morava; najsi nimava denarja; zastavim pa sabljo, saj imam itak doma leseno sabljo, ki mi dostikrat pomaga v denarni stiski; vtaknem jo v nožnice namesto jeklene. Rečeno, storjeno. Izlivata ga še precej časa, naposled se vendar pobere tudi ta vojak, kajpada brez sablje. Drugo jutro po krepilnem spanji bi imel cesar oditi. Prej pa še hoče poplačati vojaku vince, katero sta popila sinoči. Imeli so v tistem kraju hudodelnika, ki je bil obsojen, da mu odsekajo glavo. Odženo ga na morišče; ž njim pa veliko vojakov, med katerimi je tudi oni z leseno sabljo. Cesar prijezdi na vranci v cesarski obleki in v večji časti nego sinoči, ko je bil preoblečen. Poglavar mora odločiti, kdo naj odseka glavo. Cesar pokliče tistega vojaka, s katerim je sinoči pil, dobro vedoč, da ima leseno sabljo. Joj, kako bi odsekal glavo? zakriči prestrašeni vojak. Švigajo mu misli po glavi, kako bi se izvil. Skuha jo ter zakriči, držeč za sabljo: Ako si nedolžen, izpremeni se moja sablja v leseno. V tem hipu jo zasučé, in — sablja je lesena. Zdaj pokliče cesar vojaka k sebi, podeli zviti buči častništvo, hudodelnika pa oprosti smrti.

11. Cesar Jožef II. in kmetica.

Ko je nekdaž Jožef potoval ob bavarski meji po Šumavi, prišel je tudi do vasi Sužnižnice ter šel naravnost v prvo kmetisko hišo. Kmetica je ravno stala pri peči ter vsajala kruh. Ko ugleda cesarja, ima ga po njegovi popotni obleki za popotnika in mu reče: Ravno prav ste prišli! Nimam nikogar doma; pridite in podajajte mi te hlebe; saj nič ne zamudite. Potem pa vam prinesem skledico mleka in kos kruha. Cesar si tega ne da dvakrat reči, hitro se loti dela in podaja kmetici hlebe. Ko jih je kmetica vže vsadila, prinesla je cesarju mleka in kruha, zraven pa pristavila, da bi bila prinesla lepšega, če bi ga imela.

Ali povejte mi, mati, povzame cesar, ulomivši kos kruha, zakaj pa imate ta božji dar tako črn; ali se vam godi tako hudo?

Oj, hudo, hudo, gospod! Kar le ima človek, vse mu požre gosposka; ona pojé belo moko, nam pa ostane črna; ona posname smetano, mi pa moramo biti zadovoljni zgolj z vodenim mlekom.

Jaz bi se pa pritožil cesarju, da vas gosposka tako dere in objeda; on bi gotovo ne pripustil, da bi se vam delala krivica. — Cesarju? Bog pomagaj! Že vidim, da nič ne veste, kako se godi po svetu! Cesar sam nam pobere naj več. Vsak trenutek se spraska ali stepe skom zaradi stvari, ki niso vredne črnega za nohtom, in mi mu moramo dajati svoje može in sinove,

da jih pobijajo, moramo dajati denar in ga tako živimo v potu svojega obraza. Oh, da bi le mogla do njega, vse bi mu povedala, kar mu gre! Saj slišim, da rad posluša ubornega kmeta! — No mati! deje cesar; jaz sem cesar Jožef! — Rekši razgrne vrhovno suknjo. Ugledavši svetle zvezde na njegovih prsih, zgrudi se kmetica predenj in ga prosi, naj ji oprosti. A cesar jo vzdigne, veli ji sesti in ukaže, naj mu razodene vse težave in britkosti kmetskega stanu.

Predno je odšel, pa je še bogato obdaril kmetico, ki mu je povedala marsikatero gorko; košček črnega kruha pa je vzel s seboj in za trdno sklenil, da neče mirovati, dokler ne izboljša ubožnega stanu svojim podložnikom.

12. Kmetova ljubezen do cesarja.

Jožef II. je potoval po Sedmograškem. Kmet zve, da pride cesar ta in ta dan skozi njegovo vas. Osedla torej najlepšega konja, odiči ga po svoje, odžene ga iz vasi ter čaka ob cesti cesarja, češ, da mu konja ponudi v ježo. Brez spremljevalca prijezdi cesar, ogrnjen v preprosto gorenjo suknjo, in vpraša kmeta, kaj namerja s tem odičenim konjem. Kmet, misleč, da ima pred sabo dvornega strežnika, pravi: „Čakam svojega ljubelega cesarja in kralja. Naprosil ga bodem, naj blagovoli zasesti tega mojega konja; dobri gospod mi gotovo ne odbije te prošnje, in moji otroci in otrok otroci bodo še govorili, kako čast so

nam izkazali dobri in presvetli cesar“. — „Pa boste morali še dolgo čakati“, odgovori cesar, „dajte meni jezdit, plačam vam za to nekaj cekinov“. — „Tega pa že ne“, pravi kmet, „če mi plačate tudi vsega konja; moj cesar ga morajo jezdit, drugače mi je vse veselje skaženo“. „Saj sem vender jaz sam cesar“, meni nato Jožef, „ali me ne poznate?“ Nejevoljno reče kmet: „Veste, gospod, za tako neumnega me pa ni treba imeti! Ko bi potem cesar prišli, pa bi se zelo jezil; zakaj že dolgo sem se veselil današnjega dne, vsa vas vé o tem“. — „Pa pogledajte sem!“ veli cesar in odpne gorenjo suknjo, „pogledajte ta trak in te rede na prsih!“ Zopet mu reče kmet: „Vse lepo in prav, gospod, in vender me ne prevarate! Gospodov, ki so imeli take zvezde na prsih, videl sem v našem velikem mestu že dosti, a vender niso bili cesarji!“ Ko pride ob tem pogovoru cesarjevo spremstvo ter spoštljivo pozdravi cesarja, spozna kmet, da ima res cesarja samega pred seboj. Poklekne predenj in ga prosi, naj mu oprosti, da je tako govoril. Cesarju pa je ta ljubezen kmetova tako ugajala, da je rad zajahal konja, kmeta pa je bogato obdaril.

13. Cesar Jožef II. na tlaki.

Jožef je zvedel, da ravna graščak silno strogo in nečloveški s podložniki kmeti. Hotel se je sam prepričati, ali je to res. Preobleče se torej za navadnega delavca ter gre h kmetu onega gra-

ščaka. Ker je bilo že pozno na večer, naprosi kmeta prenočišča ter obljubi zato drugi dan namesto njega iti h graščaku na tlako. Kmet je s tem zadovoljen, in takoj se spravi Jožef spat.

Zjutraj zgodaj pride kmet cesarja klicat naj vstane ter gre h graščaku kosit. Jožef mu odgovori, da se ne mudi, ker je čas za tlako po cesarskih postavah šele ob devetih. Kmet mu pritrdi, a dostavi, da se njegov graščak nič ne ozira na to določilo, temveč zahteva, da morajo biti vsi delavci s svitom vred na delu, drugače čaka vsakega ostra kazen. Jožef ga potolaži, naj bo brez skrbi, on že napravi, da bo prav.

Mirno ostane torej Jožef do devetih doma. Ko pa ob devetih pride s koso na rami na graščakov travnik, zagrmi graščak nanj, ali ne veš kdaj je treba priti na delo. Ko mu Jožef odgovori, da se drži cesarskega zakona, ki določuje začetek tlake na deveto uro, ukaže graščak, naj ga zvežejo in mu naštejejo petdeset gorkih. S tem je prikipela cesarjeva jeza do vrhunca. Dá se spoznati, ukaže vsem delavcem oditi domov, graščaku pa naloži ostro kazen. — Od tega dne se kmetom v tem kraju ni bilo treba bati graščaka.

14. Cesar Jožef II. na Kranjskem.

Za svojega bivanja na Kranjskem se je cesar Jožef II. izprehajal nekega dne preprosto oblečen, da bi ga vsakdo ne poznal, ob travnikih

in njivah nekje tam na Dolenjskem. Na jedni teh njiv je ugledal kmeta, ki je ravno sejal pšenico. Bog daj dobro srečo! ogovori cesar kmetiča. Kako je očka? Ali boste pridelali kaj prida? Kmet se popraska za ušesi ter odgovori čmerno: No, no, če pride, ne pride, če ne pride pa pride. — Čuden odgovor! Cesar misli in misli, kako bi si raztolmačil te kmetove besede, a ne more pogoditi prave; zatorej veli kmetu, naj mu reši zastavico. Šegavi kmetič, ki ni kaj zaupal gospodi, brani se in brani in šele ko se mu cesar razodene, razloži mu stvar tako-le: Vidite pre-svetli cesar, tukaj-le blizu moje njive na oni strmi pečini gnezdi silno veliko divjih golobov, katerim gre moja pšenica sosebnost v slast. Če tedaj pridejo golobje zobat pšenico, tedaj je ne pride mnogo v moj skedenj, da bi jo omlatil; če si mi pa posreči, da preženem požrešne ptice, pride tudi pšenica v moje shrambe. — To si treba zapomniti, misli cesar sam v sebi ter pravi kmetiču: Dobro ste jo pogodili, oče, nate pet tolarjev za zastavico, ali proti temu, da živemu človeku ne poveste rešitve svoje uganke, dokler mene stokrat ne vidite v svoji hiši, sicer zapadete glavo! — Že dobro! odgovori kmet, spravi tolarje ter seje dalje, a cesar se vrne domov.

Takoj potem je bila velika pojedina pri cesarji v Ljubljani, h kateri je bilo povabljenih mnogo imenitnih gospode. Pri tej priliki pravi cesar zbrani gospodi, da pove zastavico, katere gotovo ne ugame nihče. Napravijo veliko stavo ter do-

ločijo čas, do kdaj bi bilo treba ugeniti zastavico. Ministri in svetovalci ter vsa druga imenitna gospoda si beli lase z zastavico: Če pride, ne pride — če ne pride, pa pride, ali zastonj, vsa njih bistrournost je brezuspešna. Dobila pa se je vendar zvita glavica, kateri je bilo dobro znano, da cesar rad občuje nepoznan s preprostim ljudstvom, in ta zvita glava je bil cesarjev prvi svetovalec. Ta prehodi vso okolico ter pozveduje, s kom je cesar občeval v zadnjem času (da cesar zastavice ni sam izumil, o tem je bil prepričan). Naposled res naleti na kmeta, kateri se sicer uda, da je cesarju zastavil omenjeno uganko, rešitve pa svetovalcu nikakor neče povedati, spominjaje se cesarjeve grožnje. Cesarski svetovalec mu ponudi deset, petdeset, sto srebrnih tolarjev, ali vse zastonj. Vsota dveh sto tolarjev pa vendar zavede kmeta do izpovedbe. Vesel se vrne cesarski svetovalec domov, a ne menj vesel spravi zviti kmetič lahko zaslužene srebrnjake.

Dan, ko bi se bila morala ugeniti zastavica, pride. Cesar se zbrani gospodi nagajivo posmehuje, ker si je v svesti, da zastavice nihče ne ugane. Ali kako se začudi cesar, ko mu prvi svetovalec ugane zastavico, a še bolj se razjezi, ko mu na njega zahtevo izpove, kako je prišel do prave rešitve.

Pošljejo orožnike po kmeta, ki je tudi pričakoval kaj takega. Vzemivši dvesto tolarjev, katere mu je podaril svetovalec, odide radovoljno z orožniki.

Glej, glej, tak mož-beseda si! nagovori ga cesar ostro, ali ti nisem ukazal molčati, dokler me ne vidiš stokrat v svoji hiši? — Dane besede nikakor nisem prelomil, odgovori kmet. Glejte, cesarost! Ko sem vas videl desetkrat, nisem se hotel udati, ko sem vas petdesetkrat, tudi ne in takisto ne, ko sem vas videl stokrat; a ko sem vas videl dvestokrat, povedal sem šele skrivnost; kdo je tedaj prelomil besedo? Nesramni lažnik! vzklikne cesar, saj me niti edenkrat ni bilo v tvoji hiši, kako bi me bil tedaj videl dvestokrat? Motite se, presvetli cesar, odreže se kmetič pogumno ter strese tolarje iz vrečice na mizo, ali ni na vsakem izmed teh tolarjev vaša podoba, in ali ni tukaj-le dvesto tolarjev — blagovolite jih prešteti in potlej povejte, ali vas nisem videl dvestokrat v svoji hiši? Vsa gospoda se nasmeje kmetovi zvijači, in ko ukaže cesar kmetu odšteti še sto tolarjev za njegovo prekanjenost, smeje se kmetič še najbolj.

15. Sled dobrega cesarja.

Jožef II. je bil ljubljenec ljudstva, ki dolgo ni hotelo verjeti, da je res umrl. Vedno je ljudstvo upalo, da se zopet prikaže ter pomôre ljudem. Sosebno genljiva pa je ljubezen ubogih Slovakov do Jožefa. Slovaki si še sedaj kaj radi pripovedujejo o dobrem cesarji Jožefu, ki je svojo zlato obleko podaril siromakom, sam pa hodil ogrnjen v star plašč. Ali ko je hotel pomagati

tožnemu slovaškemu narodu, izginil je v valovih reke Morave. Toda utonil ni in tudi ni umrl do danes. — Od tega časa morajo slovaški dečki hoditi daleč po svetu in iskati dobrega cesarja Jožefa. V slovo pravijo slovaškim dečkom: Kjer komu izmed vas podaré belega pšeničnega kruha, tam ste našli sled dobrega cesarja, in kjer vas kdo prijazno pozdravi, tam cesar Jožef ni več daleč.

16. Še nekaj črtic iz življenja cesarja Jožefa II.

Cesar Jožef II. je vprašal profesorja, ki se mu je prišel poklonit: Kterih jezikov učite mlade plemiče v Terezijanišči? Profesor mu odgovori: Francoskega, italijanskega in angleškega jezika! Zakaj pa ne češkega? vpraša Jožef dalje, ki je sicer nemški jezik najbolj širil po šolah, saj imam več čeških podložnikov nego francoskih in angleških.

Nekdo je prišel k cesarju v obleki iz francoskega sukna. Jožef II. stopi k njemu, potiplje njegovo obleko in ga vpraša: Odkod imate to sukno? S Francoskega. Kaj bi nosili, če bi takega ne bilo? Pomagal bi si s tem, ki bi se utegnilo dobiti doma. In vi hočete službo v mojih deželah? reče Jožef mrzko ter se obrne.

Nekdaj pride k cesarju kmetica ter privede s seboj dva sina. Kaj bi radi, mamka? vpraša

jo cesar. Kmetica odgovori: Ne zamerite, da vas prihajam nekaj vprašat. Glejte, starejšega sina, kterega tako zelo potrebujem pri gospodarstvu, hočejo vzeti k vojakom, in vendar ste, Veličanstvo, dali oklicati, da so jedini sinovi prosti vojaščine. Ta dva pa sta moja jedina sinova. Nasmehom pravi cesar: No, za zdaj bodi. Odslej pa pomnite, da je le jeden jedini sin prost.

Nekega dne pride žid, ki se je bil dal krstiti, k Jožefu ter mu pripoveduje na dolgo in široko, koliko je storil za človeški rod, da se je dal krstiti in da je tudi brate in sestre pregovoril do tega; naposled naprosi cesarja, naj mu da kaj penzije. Cesar ga prime za roko in reče: Tako lepo in modro ste ravnali, da vas ne morem poplačati; tega ne more storiti nobeden človek; to je samo Bogu mogoče in ta vas bo tudi poplačal, ako se niste pokristjanili zgolj iz dobičkarstva.

Bogatinec je prosil cesarja Jožefa stipendije svojemu sinu in je prišel tudi s sinom k cesarju. Sin je bil ves nališpan in je imel dve uri z dolgima verižicama, s katerima se je igral, ko je oče cesarju razkladal, da brez tuje pomoči sina ne more dati študirati. Cesar mu reče: Saj tudi ni treba. Vidim, da ga vesele ure, naj se rajši izučí za urarja.

Mlad človek plemenite rodovine je dobil imenitno službo in se je prišel cesarju zahvalit. Presvitli cesar, reče mu, te časti nisem vreden. Jožef mu odgovori: To pač sam dobro vem; podelil sem vam to službo samo, da se iznebim vaših sitnih roditeljev.

L. 1783. je prišla k njemu žena in se pritožila, da njen mož grdo ravna ž njo. Na kolenih je prosila cesarja, naj ji privoli, da se loči od moža. Cesar ji pravi: To mene nič ne peče. Ko zvita žena vidi, da ne doseže svojega namena, reče, da njen mož prav tako celo cesarju ne prizanaša s svojim jezikom. Cesar ji odgovori mirno in kratko: To pa tebe nič ne peče. Izpolnjuj svoje dolžnosti, tedaj bo mož tudi izpolnjeval svoje. Z Bogom!

Nekega dne je slišal cesar, kako sta vojaka pred njegovimi vrati nejevoljno govorila o njem. Stopi k njima in reče: Ljuba moja, ako hočeta tako govoriti o meni, pojdita vsaj iz pred vrat, da vaju ne bom slišal. Preplašena poklekmeta vojaka pred cesarja, in nihče ga ni odsihdob bolj hvalil nego onadva.

Meseca novembra 1787. l. sta se sešla generala Lascy in Lavdon na hodniku pri cesarji.

Jožef vpraša Lavdona: Koliko časa, mislite, bo treba, da premagate Beligrad? Lavdon odgovori: Presvitli cesar, ako je vse pripravljeno, česar je treba za obsedanje, upam si v desetih ali dvanajstih dneh mesto dobiti v oblast! Lascy je mislil, da je Lavdon pač govoril nekaj preveč. A cesar ga prime za roko in reče: Midva, dragi Lascy, mu morava že verjeti, ker nobeden naju še ni premagal trdnjave.

Ko je bil cesar Jožef zopet nekdam na potovanju, prišla je stara kmetica prosit cesarja za svojega sina, ki je bil pri vojaki, rekoč: Dober dan, gospod cesar! Želim, da bi bili vi gospod cesar, še lepo zdravi. Kaj počenjajo gospa mati? Ali so tudi še zdravi? Cesarja razveseli to vprašanje prav zelo; zato da ženici nekaj cekinov in ji reče: Dobra mamica! Razven tebe me na vsem potovanju še nihče ni vprašal po mojej materi. V jednajstih dneh dobiš sina zopet domov.

Nekdaj pride cesar Jožef II. v mesto Versailles pri Parizu. Nekega jutra se gre preprosto oblečen izprehajat po versaillskem vrtu; naposled si hoče ogledati tudi imenitni zverinjak, ki je bil tedaj tamkaj. A lastnik tega zverinjaka mu reče, naj počaka, da pride več ljudij, zakaj ne izplača se za jednega človeka odpirati več oddelkov. Cesar ne odgovori ničesar, ampak mirno čaka

jedno uro. Ko se naposled nabere zadosti ljudij, stopi še vedno nepoznan, v zverinjak ter si ga ogleda. Pri odhodu stisne lastniku deset cekinov v roke, in sedaj šele spozna lastnik, da je bil slavni cesar, ki je moral čakati tako dolgo.

Ko je prišel cesar Jožef II. na potovanji v Pariz pred spremstvom na pošto postajo, kratil si je dolgčas s tem, da se je sam bril. Ker je poštar vedel, da pride danes cesar mimo postaje, vprašal je tega tujca, ali ni morda tudi on izmed cesarjevega spremstva. Sem, sem! odgovori Jožef. Nato je poštar šele prav radoveden, vprašuje in vprašuje ter naposled tujca celo vpraša, kakšno službo opravlja pri cesarji. Ej, pravi Jožef, brijem ga včasih.

Drugič pride cesar Jožef na Češko ter sreča kmeta. Kam pa, kam prijatelj! vpraša ga cesar. Kuma iščem svojemu devetemu otroku, odgovori kmet; žena moja je doma že vse pripravila, le kuma še nimava! Ne skrbite, prijatelj, grem pa jaz za kuma, dè cesar in gre s kmetom. Spotoma vpraša kmet spremljevalca: Kaj mislite, kum, kaj je moja žena doma skuhala dobrega? Ugenite, če morete! Cesar ugiblje in ugiblje, pa ne more ugeniti, in vselej pravi kmet: Više, više! Naposled se kmet naveliča neplodnega ugibanja in pravi kaj černo: No, štruklji so, štruklji, te bova jela. Sedaj pride vrsta na cesarja, da

tudi on zastavi kmetu uganko. Kaj mislite, oče, kdo bo kum vašemu otroku? Kmet začne pri rokodelci in trgovci, cesar pravi vedno: Više, više! Ko pride kmet že do svetovalca in plemenitaša, povesijo se mu roke ob telesi, ko pa dospe do generala in slednjič do cesarja, poklekne od strahu. Prijazno pa ga cesar vzdigne, gre ž njim na dom ter ondu kumuje njegovemu otroku.

Ko pride cesar Jožef nekdaž na Oggersko, ugleda med došlim ljudstvom moža, za dobro glavo daljšega od družih. Cesar ga pokliče k sebi in ga vpraša, koliko čevljev ima. Preprosti kmet ne razume tega vojaškega izraza in odgovori: Par čevljev in par škornjev. Cesar se nasmeje in reče: Na tri cekine, kupi si še par šlap.

Na potovanji po Tirolskem sreča cesar Jožef II. nekega moža ter ga vpraša, čegav je. Mož, ki cesarja ni poznal, odgovori osorno: Sam svoj! Nato mu reče cesar: Tedaj imaš pač bedastega gospodarja!

Ko pride cesar Jožef II. v oggersko vas, sreča zelo ošabnega graščaka. Cesar ga vpraša: Kdo pa ste? Graščak odgovori: Veličanstvo! Kaj me ne poznate? Jaz sem baron Falvi! Cesar odgovori: Imel bi pač preveč dela, ko bi hotel poznati vse bedake v svoji državi!

V hrvaškem mestu je zapazil starega vjetega moža, ki je delal okovan v železji. Zakaj si v železji? vpraša ga cesar. Ubil sem pred mojo hišo zajca! Kaj si še zakrivil? Nič! Nič drugega? Nič, milostljivi gospod! Kdo je tvoj gospodar? Hočem prositi zate! O, milostljivi gospod, nikar ne storite tega! Že je drug gospod prosil zame, a to mi je doneslo 50 batin, ko je odšel gospod! Ko se Jožef prepriča o resnici te moževe izjave, ukaže jetnika oprostiti, oskrbniku graščakovemu pa naložiti 50 batin ter ga ukleniti v verige.

Na lovu blizu Dunaja pusti Jožef spremljevalce same. Ko pride zopet na cesto, doide kmeta. Cesar ga nagovori: Kam greš, prijatelj? Kmet pove, da gre v mesto kupovat nekaj potrebnih rečij. Cesar, katerega kmet ne pozna, pridruži se mu, in oba gresta skupaj v mesto. Kmet reče med drugim, da bi rad kdaj videl tudi cesarja, o katerem je slišal že toliko lepega. Jožef odgovori: No, če želiš videti cesarja, pojdi le z menoj, jaz grem naravnost do njega! Kmet vpraša dalje: Kako pa naj spoznam cesarja? Jožef odgovori: Ko prideva v mesto, glej samo, kdor se ne bo odkril, ko se mu bodo vsi drugi odkrivali, tisti je cesar! Ko prideta v mesto, odkrivajo se jima vsi Dunajčani spoštljivo, le kmet in njegov tovariš obdržita klobuk na glavi. Ko prideta že blizu cesarskega gradu, vpraša cesar kmeta: No, veš li zdaj, kdo je cesar? Kmet odgovori:

Ne vem, kako bi rekel! Pa zdi se mi, da je jeden izmed naju!

Cesar Jožef II. pride nekoč v kaznilnico v Brnu. Tamkaj vpraša vsakega kaznjenca posebej, zakaj je bil kaznovan. Vsak je govoril tako, da se je zdelo, kakor da je čisto po nedolžnem obsojen v ječo. Naposled pride cesar pred jednega, ki solznih očij in ves skesan prizna, da se je dal zavesti v toliko zločinstvo in da je kazni v resnici vreden. „Tako mi odpravite tega malo-pridneža, sicer pokvari vso častno in pošteno družbo“, reče cesar in pomilosti jetnika.

XIX. Cesar Franc I.

1. Lep vzgled.

Cesar Franc je po letu pogosto bival v Badnu. Zvečer je večkrat hodil na sprehod; spremljeval ga je navadno le en spremljevalec. Necega dne sreča cesar štiri pogrebce, ki so mrliča nesli na pokopališče. Nobenega človeka ni bilo, ki bi ga bil spremljal do groba. Cesar zmaja z glavo in reče svojemu spremljevalcu: „To mora gotovo ubožec biti, ker nima človeka, ki bi za njim žaloval. Jaz sem deželni oče premožnim in ubogim; pridruživa se midva pogrebcem!“ Pobožno odkrije cesar sivo glavo, gre za rakvijo in moli za rajnega. To vidijo nekateri; hitro se pridružijo. Čim dalje gredo, tem bolj raste vrsta pogrebcev. Tri leta po tem dogodku umrje tudi cesar Franc. Obžalovali so njegovo smrt vsi narodi velikega avstrijskega cesarstva.

2. Ljubezen do domovine.

Cesar Franc se je vojskoval s Francozi. V tem hudem času so cesarju podložniki dajali mnogo radovoljnih darov, da jih je obračal domovini v brambo.

Pride tudi priprost kmet v cesarjev dvor; hotel je govoriti s cesarjem. Ko pride pred cesarja, reče: „Tudi jaz sem Vam nekaj prinesel“ — položi polno mošnjo na mizo in se odpravlja. Cesar se temu darilu začudi in vpraša: „Kdo si in odkod?“ „Tega nikomur ne povem“, odgovori kmet, poslovi se in odide. Cesarja zdaj še bolj mika zvedeti kaj o priprostem kmetiču. Hitro pošlje služabnike za njim, naj bi ga povpraševali po imenu in domu. Kmetič se jim pa posmeje in pravi: „Ali menite, da bom vam povedal, kar še cesarju nisem hotel“.

3. Pomiloščeni brambovci.

Leta 1800., ko je v Avstriji vladal cesar Franc I., je bilo šest moravskih brambovcev v ječi v Spielbergu. Kot vojaški uporniki so bili obsojeni na smrt. Vsak dan so morali biti pripravljeni za pot v večnost. Tedaj pa zvé za nje grof Leopold Berthold, znan kot rešilni angelj v nesrečah. Blagi plemenitaš je porabil vse svoje lepe zmožnosti in vse svoje premoženje za dela krščanske ljubezni do bližnjega. Grof natančneje pozveduje, kaj so zakrivili obsojenci in zvé, da so vsi očetje mnogobrojnih družin, da so zelo

hrepneli priti na svoj dom in so poskušali ubežati. S tem so se pa hudo pregrešili zoper vojaške postave. Blagemu grofu so se v srce smilile njih družine in sklene brambovce rešiti. Takoj ukaže napreči konje v sani. Bilo je namreč po zimi in sneg je naletaval. Naravnost na Dunaj jo krene Berthold in kmalu po polnoči prisopihajo konji na cesarski dvor.

Grof gre naravnost do cesarjevega komornika, pové mu, zakaj prihaja, in hoče govoriti s cesarjem.

„Prepozno je gospod grof. Njih Veličanstvo so imeli danes mnogo trudapolnih opravil. Sedaj že počivajo“.

„Seveda“ pravi grof, „Veličanstvo počivajo in jutri vstanejo okrepčani. Mojih šest brambovcev pa se ne prebudi več, ako jim prepozno prinesem pomiloščenje“.

„Morda bi nama cesarica svetovala ali pomagala“, pravi komornik, ki so se mu smilili nesrečni brambovci. „Prosim pojdite z menoj!“

Takoj gresta do cesaričnega stanovanja, kjer so bila še vsa okna razsvetljena. Bila pa je pri cesarici njena mati Karolina, kraljica napolitanska. Z zgovornimi besedami jame Berthold zopet pripovedovati vzrok svojega prihoda. Do solz ganejo besede visoko gospó. Cesarica takoj namigne grofu, da gresta do cesarjevega stanovanja; tu pokliče cesarja Franca I. in mu predstavi grofa Bertholda in pove njegovo prošnjo. Cesarju je bilo že dobro znano grofovo plemenito

delovanje; vedel je tudi, da je on najzvestejši njegov podložnik. Zato je pripravljen takoj uslišati njegovo prošnjo.

„Ako ni prepozno, jih pomilostim“, pravi cesar, vstane s postelje in sede k pisalni mizici, da napiše pomiloščenje. S hvaležnim srcem sprejme grof cesarjevo pisanje; solze hvaležnosti mu zaigrajo v očeh. Cesar Franc kmalu zopet sladko zaspi in sanja o brambovcih, ki jih je srečne storil z jedno samo besedo. Imenoval je pozneje te sanje najlepše v svojem življenju.

Grof Berthold pa je hitel še ponoči proti Brnu, kamor je došel še o pravem času. Pomiloščenje je izročil poveljniku trdnjave ter tako rešil šestim družinam njih očete. — Pozneje je bil imenovan za nadzornika vseh vojaških bolnišnic. Leta 1809. je sam stregel na Velehradu nekemu bolniku, ki je imel vročinsko bolezen. Kmalu potem je sam zbolel za to boleznijo in umrl. Vse svoje žive dni je pomagal potrebnemu bližnjiku in zanj je dal tudi svoje življenje. Bog mu je povrnil!

4. Cesar Franc I. in zvesti častnik.

Vrl častnik, ki se je odlikoval v mnogih bojih, je bil povikšan v višjo službo. Zato bi bil pa moral iti tudi iz glavnega mesta v neki zelo oddaljeni kraj, kjer je bila vojaška posadka. To je tedaj veliko stalo; častnik si pa kot družinski oče poprej ni mogel ničesar prihraniti. Vzame

torej odlok, s katerim je bil povikšan v službi, in ga nese nazaj v dvorno pisarno. Cesar Franc je moža dobro poznal, in ko zvé, zakaj ne gre v daljni kraj kot načelnik posadke, sede in napiše, naj mu blagajna izplača petsto goldinarjev potnine. Hvaležno sprejme častnik nakaznico in jo nese v cesarsko blagajno, da mu uradnik izplača nakazano vsoto. Pa kako se začudi, ko blagajničar vzame kupček bankovcev in začne šteti: Sto, petsto, tisoč, dva-, tri-, štiri-, pet tisoč!

„Čujte, gospod uradnik“, pravi častnik, „to mora biti pomota. Moj dobri vladar mi je podaril le petsto goldinarjev“.

„Tukaj je nakazanih 5000. Kar mi Veličanstvo ukaže, to moram storiti“.

Častnik vzame 5000 goldinarjev in gre zopet do svojega vladarja, da mu razodene pomoto. Smehljaje ga tolaži cesar in pravi: „Kar sem zapisal, ostane zapisano, če je tudi jedna ničla več. Cesar vi ne bodete rabili, potrebovali bodo vaši otroci“.

Ginjeno se zahvali častnik, rekoč: „In ko bi mogel pet tisočkrat umreti, rad bi umrl za predobrega cesarja in svojo domovino“.

Tako udanih podložnikov je imel Franc I. povsod v svojem cesarstvu.

5. Kako priljubljen je bil cesar Franc I.

Leta 1813. je prišel s svojo armado v neko mesto, ki je bilo poprej avstrijsko, tedaj pa že pod Napoleonovo oblastjo. Meščani so bili pa še

svojemu vladarju iz srca udani in so upali, da zopet kmalu pridejo pod peroti avstrijskega orla. Cesarja Franca I. in njegove vojake so prav slovesno sprejeli. Vladarju so šle naproti belo oblečene deklice, ki so potresale cvetic po poti, in pet- do šestletna deklica mu je izročila šopek dehtečih rož z besedami: „Oče, ne pozabite nas! Oče, ne pozabite nas!“

Dobro je umel cesar Franc I. pomen pri-prostih besedij, vzdignil je dekletce k sebi na konja in je posadil pred se. Prav kmalu se privadi otrok milega vladarja, vzame šopek, razveže ga in jame zatikati cvetke v zapone cesarjeve vojne suknje in za njegov klobuk.

Armada se pomika dalje. Pred stolno cerkvijo pozdravi duhovščina svetlega vladarja. Ko ljudstvo vidi nedolžno dekletce, ki je bilo pozdravilo vladarja, na cesarjevem naročju, zalijó marsikatero oko solze veselja. Cesar Franc I. se pa ozre po množici in reče: „Ménil sem, da so moji zvesti otroci, moji udani podložniki samo na Dunaju in glejte, tukaj jih tudi najdem“. Silna navdušenost zavlada po teh vladarjevih besedah med narodom. Cesar izroči deklico njeni materi, stopi raz konja in gre spoštljivo v cerkev, kjer je vsa množica zapela zahvalno pesem.

Iz cerkve gre svetli vladar do svojega stanovanja. Kompanija avstrijskih grenadirjev je stala pred hišo za stražo. Takoj ukaže, da naj odide, češ, tukaj me bodo varovali moji otroci, moji zvestoudani podložniki.

6. Župnik iz Ulrihskirhna in cesar Franc I.

V bitvah pri Aspernu in Vagramu je padlo veliko vojakov. V Ulrihskirhnu, prijaznem trgu na Moravskem polju, je bila glavna bolnica za ponesrečene vojake. Sila v bolnici je prikipela že do vrhunca; manjkalo je namreč ljudi, ki bi stregli ranjenim vojakom; marsikdo bi bil moral v bolečinah in obupnosti umreti, ko bi ljubi Bog v tej veliki sili ne poslal ranjencem rešilnega angelja in tolažnika v človeški podobi: bil je to namreč župnik iz Ulrihskirhna. Noč in dan je hodil okrog bolnikov ali pa klečal poleg njih na tleh. Nobene, še tako velike rane in nobene bolezni se ni ustrašil. Po več dni je prav malo ali pa nič jedel in komaj po jedno uro spal in če je prišel za kratek čas zopet v svoje župnišče, našel je tamkaj celo kopico ubogih sirot, kojih očetje so padli v vojski.

Bilo je pet ura popoldne; v skromnem stanovanju župnikovem je vladala grobna tihota; na naslanjaču je župnik trdno spal; trikrat štiriindvajset ur ni zatisnil očesa. Sedaj vstopi v sobo mož plemenite postave ter postoji pred spečim župnikom. V tem trenutku je nekdo pocukal tujca za suknjo. Ta se ozre ter zapazi poleg sebe šestletnega dečka. Skrbno pravi tujcu: „Ti moraš proč od tod, da ne bodeš zbudil g. župnika“. Med tem so prišle tudi vse druge sirote z vrta ter so radovedno ogledovale tujca. Ta se ozre proti njim in jih tako-le nagovori: „Ljubi otroci,

vaš oče je bolehen, ima z ranjenimi vojaki mnogo opraviti ter je prereven, da bi vas vse vzdrževal; jaz sem pa bogat gospod ter sem prišel semkaj, da vas vzamem se sabo na Dunaj in za vas skrbim; ali ste zadovoljni iti z mano?" „Ne maramo z Vami“, zakričé vsi jednoglasno, „mi ostanemo raje tu!“ Neka mala deklica je začela celó jokati in to je zbudilo trudnega župnika. Ko je otroke poslal na vrt, pravi tujec: „Oprostite, gospod župnik, da sem Vas zbudil iz sladkega spanja, kojega ste tako zelo potrebni“. — „Ni res“, odvrne župnik, „storil sem napačno, da sem se pustil premagati od zaspanca; večer se dela in prav ob tem času bolniki največ trpe in mene najbolj potrebujejo. Ali Vas smem vprašati za Vaše ime?“

„Moje ime?“ pravi tujec smehljaje, „no, jaz se imenujem Franc“. Gospod župnik stopi bliže in vpraša: „Pa Vaš priimek?“ „Najprvo sem se imenoval Franc II., zdaj se pa imenujem Franc I.“

Gospod župnik ostrmi na te besede — vladar pa nadaljuje: „Ali je to kaj čudnega, če pride vladar avstrijski k možu, kojega vse časti in slavi, kateri skrbi za moje uboge vojake in njih zapuščene sirote? Ali je to kaj čudnega, če pridem sem, da se zahvalim temu možu, kateremu sem dolžan toliko hvalo?“

Te besede je govoril cesar Franc s prirojeno ljubeznjivostjo. Župnik je bil ginjen do solz nad to ljubeznjivostjo svojega dobrega vla-

darja; ponižno se prikloni in pravi: „Vaše Veličanstvo — ta milost, to ponižanje!“ „Oh!“ seže mu naglo dobri vladar v besedo, „imenujte mi še kaj tako blagih mož, kakor ste Vi, v mojem kraljestvu in našel jih bodem v revnih, s slamo pokritih kočah, v podzemeljskih stanovanjih in v najvišjih nadstropjih“.

Ko je prišel cesar črez nekaj let zopet v Ulrihskirchen, ni našel župnika več živega. Obiskal je njegov grob na pokopališču. Na priprostem križu je stalo zapisano župnikovo ime „Augustin Gall“ in pod imenom so pa stale besede: „Umrl v svojem poklicu na vročinski bolezni l. 1809.“

XX. Nadvojvoda Franc Karol.

Nadvojvoda Franc Karol, oče revežev.

Nadvojvoda Franc Karol, oče cesarja Franca Jožefa I., si je pridobil s svojo ljubeznjivostjo srca vseh svojih podložnikov. Reveži so ga spoštovali kot svojega očeta, kajti rad je delil ubožcem, rad je pomagal tudi pridnim obrtnikom. Če je le zvedel, da je prišel kdo v zadrege brez svoje krivice, hitro mu je pomogel. Nekega dne peljal se je s svojim adjutantom na sprehod v Prater, v velik gaj, kamor se hodijo Dunajčanje najraje sprehajati. Ko se peljeta mimo neke gostilne, zapazi nadvojvoda, da je zaprta. „Kaj pomeni to?“ vpraša svojega adjutanta. Ker mu ta ni vedel odgovora, pošlje hitro, ko prideta domu, slugo povpraševati, kaj je s krčmarjem. Še tisti dan mu poroča sluga, da je krčmar obubožal, ker je trla bolezen njega in njegovo obitelj,

da je dolžan kakih 400 gld., ter da so mu zaprli krčmo, ker so ga upniki rubili. Kmalu potem se pelje nadvojvoda zopet v Prater. Krčma je bila že zopet odprta, krčmar je stal na pragu in je pozdravljal z veselim srcem nadvojvodo. Ta mu je bil plačal dolgé, ker je zvedel, da krčmar ni sam kriv svoje nesreče.

Koliko je dajal za bolnike, za slepce, za sirote, za gluhoneme in za druge nesrečneže, se ne dá povedati, ker je dajal tako, kakor velewa sv. pismo, naj levica ne vé, kaj daje desnica. Mnogokrat je obiskal celo sam kakega reveža, da mu je pomagal. Zato ga je pa ljubilo tudi ljudstvo nad vse, imenovalo ga je le „očeta revežev“. Kjer se je le pokazal, pozdravljalo ga je ljudstvo tako spoštljivo in tako prijazno, da so se čudili tujci. Nadvojvoda sam je odzdravljaj tudi najnižjemu; če je hodil po ulicah Dunajskih, nosil je klobuk navadno v roki, da bi le ne prezrl kakega pozdrava.

Zopet druga pripovedka nam o usmiljenosti nadvojvode Franc Karola to-le pripoveduje: Neca dne se je sprehajal v Pratru. Skozi množico ljudi se k njemu pririje neznan človek, kateremu se je že na lici bralo, da ga tare huda sila, ter mu izroči pismo prošnjo. Stražnik, ki je tam blizu stal, skoči k neznanemu človeku, da bi ga proč spravil. Ali plemeniti nadvojvoda vzame siromaka v svojo obrambo ter reče, da so ga vsi okrog stoječi lahko slišali: „Tega človeka mi ne smete zapreti!“ Nato se obrne k nesrečnežu

ter mu obljubi njegovo prošnjo natanko pregledati.

Nadvojvoda Franc Karol je ljubil, kakor vsi dobri ljudje, cvetice, posebno vijolice in rože. Kadar mu je kaka deklica, ki je prodajala cvetice, ponudila sprehajajočemu se po cesti šopek vijolic, dal jej je vselej zanj po srebrn goldinar.

Po svojih sprehodih se je vozil nadvojvoda s šestero belimi konji. Temu se bi človek čudil, ako se pomisli, da je nadvojvoda drugače zelo priprosto živel, ter se ta šestovprežna vožnja ne sklada z njegovim priprostim življenjem.

Ali vzrok je bil temu ta, da so kočijaži za vsako vožnjo s šestero konji dobivali posebno doplačilo, in da bi nobeden ne izgubil tega svojega doplačila, vozil se je vedno s šestero konji.

Ko mu je umrla dne 28. maja 1872. l. njegova soproga Sofija, je bil silno potrtn; ali udal se je v voljo Božjo ter dejal: „Šla je pred menoj, da tudi meni pripravi mesto v nebesih“.

Tak je bil oče našega cesarja, in mati njegova bila je verna družica svojemu možu. Ni čuda torej, da je tudi naš cesar Franc Jožef I. tako usmiljenega srca do revežev, kakor so bili stariši njegovi.

XXI. Nadvojvodinja Sofija.

Nadvojvodinja Sofija, mati cesarja Franca
Jožefa I. — kuma.

Leta 1837. je prebivala nadvojvodinja Sofija v Išelnu, v Gorenji Avstriji. Necega jutra je šla v priprostej obleki, kakor je imela navado, s svojimi otroci na izprehod. Na potu zagleda kmeta, ki je nesel otročička v naročji, večkrat postal, popraskal se za ušesi in oziral na vse strani, kakor da bi koga pričakoval. Otročičku v moževem naročji menda ni ugajalo, ker se je neprestano jokal, kar je kmeta še bolj vznemirjalo. Da bi otroka utolažil in bi gosposki ljudje mimo odšli, sede na klop ob cesti.

Nadvojvodinja, mimo idoč, obstoji pred kmetom, prijazno se k otroku nagne in ga kmalu utolaži. Potem vpraša kmeta, zakaj ubogo dete tako zgodaj iz doma nosi in ga ne pusti, da bi se naspalo.

„Vam je lahko govoriti“, odvrne kmet, „ker ne veste, v kakšnej sili sem jaz, ubogi kmetič. Jaz s svojo ženo prebivam visoko v hribih ter spadam tukaj sem v faro. Danes bi morali mojega otroka krstiti, ali z babico tu sem prišedši, ne najdeva gospoda oskrbnika doma, ki so obljubili, da bodo kum mojemu otroku; odšli so bajè v Gmunden, in jaz ne vem, kaj mi je zdaj storiti. Babica išče družega kuma, a našla je bajè kakšno znano žensko in se zdaj ž njo pogovarja, a meni lahko v tem otrok brez sv. krsta umrje.“

„No, če ni družega, temu se lahko pomore; bova pa jaz in moj soprog krstna kuma vašemu otroku.“

„O, da bi tako dobri bili, gospa milostiva!“

„Le vstanite in kar z menoj pojdite.“

„Lepo se Vam zahvaľujem, gospa milostiva; Bog vam bode to na vaših otrocih povrnil“, odgovarja veseli kmetič. Nadvojvodinja idoč pokliče svojega soproga, ki je na oknu slonel, in kmalo so šli vsi v farno cerkev. Gospod župnik, ki so ugledali takó vzvišene krstne kume, začudili so se, in ko je kmetič izvedel, kdo da njegovo hčerko pri sv. krstu drži, ustrašil se je, da ni mogel niti besedice izpregovoriti. Po sv. krstu je prejel za otroka obilo darilo, ter prevelicega veselja ves zmeden tekel z otrokom domov. Domov prišedši ni dolgo mogel nič pametnega povedati. Žena se je uže bala, da jej bode mož zbláznel, ker si ni mogla razložiti njegovega nenavadnega vedenja. Iz začetka je izgovarjal le

posamezne besede in pretrgane stavke, iz katerih je le polagoma njegova žena poizvedela, kaj se je dogodilo.

„Žena, ljuba moja žena! Kolika milost! Kolika čast! In koliko denarja! Le poglej! Jaz niti sam še videl nisem, toliko zlata in srebra. In takó prijazna sta bila krstna kuma! Poglej, tu sem so milostiva gospa poljubili našo Sofijo! Naša hčerka je tudi Sofija, kakor nje kuma; Bog ju ohrani in blagoslovi in ž njima vso cesarsko rodovino!“

Tako je mož govoril in solzé veselja so tekle raz srečno lice priprostega hribovca. Ko je žena vse razumela, kar jej je mož pripovedoval, tudi ona se je veselja razjokala in vsi skupaj so Boga prosili za srečo in blagoslov Sofijinim krstnim kumom. In Bog vé, ako ni morda molitev pobožnih priprostih ljudi tudi kaj pripomogla, da je takrat sedemletni sin nadvojvodinje Sofije postal pozneje cesar Franc Jožef I.

XXII. Ferdinand I. Dobrotni.

Njegovo dobro srce.

Leto 1848. je bilo burno, vstajno leto, in cesar Ferdinand se ni več čutil varnega na Dunaju ter je šel na Tirolsko iskat zavetja.

Nastanil se je v glavnem mestu Inomostu in odtod je šel v razvedrilo rad na kak daljši izprehod (izlet) po krasni gorati deželi. Spremljal ga je navadno njegov brat, nadvojvoda Franc Karol s svojo družino.

Ob takem izprehodu se je pripeljal cesar Ferdinand 5. avgusta 1848 popoldne v vas Zirl. Odtod je šel peš proti gradu Fragensteinu, ki je bil že ob času Maksimilijana I. cesarska lastnina in zarad posebno ugodne lege jako číslan; sedaj je že razpadel.

Ko se cesar vrne z izprehoda v vas Zirl, ga že pričakuje ondotni gospod župnik. Nadvojvodinja Zofija namreč, žena nadvojvode Franca Karola, ter mati našega presvitlega cesarja, je bila že povedala vzvišenemu vladarju, da v vasi že več let leži neki hrom mladenič osamljen in brez pomoči. Ko je blagi cesar to zvedel, je sklenil obiskati mladeniča, in gospoda župnika so bili naprosili, naj bi slavni družbi pot kazal do mladeničove koč, ki je bila četrť ure oddaljena. Med potjo je pripovedoval častitljivi duhovnik, kako je bilo neizrečeno hudo hromemu bolniku, ker ni mogel cesarja Ferdinanda, dobrotljivega, videti z obličja v obličje. Kmalu se pokaže uborno stanovališče, in župnik véde preslavnega gosta v malo preprosto izbico, kjer je ležal mladi bolnik. Pa kako se zavzame častitljivi mašnik, ko zagleda uborno izbico vso napolnjeno z najvišjim osebjem — kakor cesarsko palačo! V čedni in snažni postelji, katero je bila že ob drugi priliki bolniku podarila preblaga gospa Zofija, je ležal na rokah in nogah ohromeli mladenič, pač usmiljenja vreden sirotej, a ves udan v voljo Božjo. Ob zglatvu je stal cesarski domači zdravnik, na drugem koncu nadvojvodinja Zofija. Mladi princi, nadvojvoda Francišek Jožef, Karol Ludovik in šestletni Ludovik Viktor so bili tudi navzoči in so se sočutno ozirali na bolnega mladeniča; drugi prostor pa je napolnjevalo spremstvo vladarske gospóde. Cesar prime mladeniča za roko in mu nekaj časa zrè v blede

obličje. Potlej pa mu reče z glasom pristrčne dobrotljivosti: „Le v Boga zaupajte in bodite prepričani, da Vas gotovo ne zapusti.“

„Bog poplačaj tisočkrat za to tolažbo!“ zahvaljuje se bolnik s slabotnim in tresočim glasom. Cesar pa, usmiljen Samarijan, zapusti s svojim spremstvom, vidno ginjen, kraj bede in bolesi, in še lepša se mu dozdeva sedaj krasota tirolske dežele in njenega divnega gorovja.

Précej drugo jutro ukaže cesar Ferdinand I. iz Inomosta poslati tečnih jedil in obilnih daril bolnemu mladeniču v Zirl, kateri je v samotni sobici molil za cesarja, da bi ljubi Bog varoval njega in njegovo hišo v hudih viharjih, ki so v onih burnih dneh prekucije nevarno pretili tudi Avstriji.

XXIII. Franc Jožef I.

1. Rojstvo cesarja Franca Jožefa I.

Bilo je predpoldnem l. 1830. dne 18. avgusta. Tedaj se je peljala kočija iz cesarskega grada Schoenbrunn v mesto Dunaj. Nadvojvoda Franc Karol, drugi sin tedanjega cesarja Franca I., dirjal je k svojemu očetu naznanjat, da se mu je rodil prvi sin. Vesel objame cesar svojega sina, topovi zagromé po mestu, Franc Karol pa sede hitro zopet v kočijo, da bi se peljal nazaj v Schoenbrunn k svoji ženi in svojemu sinu. Po ulicah se je gnelo vse polno ljudi. Učenci so vreli ravno iz šole. Z navdušenimi klici pozdravljalo je ljudstvo mladega očeta, vsak mu je hotel razodeti svojo radost, vsak se je gnetel proti vozi, da bi mu pokazal, da se je narodil naslednik cesarju, kajti stareji cesarjev sin ni imel otrok. Vesela se je zbirala mladina na potu nadvojvode,

vesela je tekala za vozom in pozdravljala pri-
ljubljenega nadvojvodo. Tega je gnalo srce v
Schoenbrunn nazaj k svojemu sinu; ko pa vidi,
da teka mladina za njim, da bi si pokvaril lahko
kak deček svoje zdravje tekaje za vozom, reče
kočijažu: „Ne vozite tako hitro; dečki so že
vroči, prehladili se bodo sicer!“ Mirnim korakom
je peljal dalje, ljudje so vriskali in klicali od
veselja, ko so čuli take besede.

Poldne je že bilo, ko se je pripeljal nad-
vojvoda zopet v Schoenbrunn. Tedaj je bil star
28 let, mož čvrste, krepke postave, ljubeznjivost
sijala mu je iz oči. Njegova žena je bila Friderika
Doroteja Sofija, hči Jožefa Maksimilijana, kralja
Bavarskega, s katero se je bil poročil 4. novembra
1824. l.

2. Dobrosrčnost cesarja Franca Jožefa I.

Od svojih starišev naučil se je mladi nad-
vojvoda Franc Jožef že zgodaj usmiljenja do re-
vežev. Posebno rad ga je imel njegov ded, te-
danji cesar Franc I. Skoro vsaki dan morali so
pripeljati mladega vnuka k njemu. Sam ga je
poučeval ali si je pa igral z njim. Komaj je znal
„Franci“, tako ga je imenovala cesarska rodovina,
dobro tekati, kupil mu je cesar puško in sabljo
z malo vojaško opravo. Kadar je prišel potem
k dedu, moral je marširati po povelji dedovem
in sukati svoje orožje, kar se je prav lepo po-
dalo dečku.

Nekega dne bil je mladi nadvojvoda v Laksenburgu. Vesel je tekal po tratah, vozil je svoj voziček, nakladal je seno nanj in se je radoval, kakor se radujejo otroci. Večkrat je pa pogledoval z milim očesom vojaka, ki je stražil ob vratih.

Kmalu se pripeljeta cesar in cesarica obiskat svojega vnuka. Vesel jim teče „Franci“ nasproti. Pa hitro pocuka svojega deda za suknjo ter pravi: „Daj mi kaj za vojaka: revež je!“ Cesar se nasmeje ter mu dá bankovec. Maliček teče k vojaku, pa mu ponuja denar. Ali vojak prezentira s puško, denarja pa ne vzame, ker je to prepovedano straži. Dolgo ponuja dečko: „Vzemi, vzemi!“ Ker se pa vojak ne gane, steče žalosten k dedu ter mu toži, da vojak neče denarja. „On na straži ne sme vzeti denarja. Deni mu denar v torbo za patrone, ki mu visi na hrbtu!“ Vesel steče deček zopet k vojaku. Ali, o joj, torba visi previsoko, on ne more do nje. Cesar Franc vzdigne torej svojega vnuka, cesarica Karolina pa odpre vojakovo torbo, da položi „Franci“ bankovec vanjo. Vesel ploska v roki ter pravi: „Sedaj pa ta mož ni več revež!“ — Radosten ga objame cesar, drugi dan pa pošlje k polku, pri katerem je služil obdarovani vojak, prašat, kak človek je ta. Od polkovnika zvé, da je eden izmed najboljših mož, in da podpira od svoje male plače še svojo revno mater. Sinova ljubezen do matere gane cesarja v srce. Hitro pošlje svoto denarja, ktere je trebalo za odkup

moža. Oprosti ga torej vojaštva, obdaruje ga bogato ter ga pošlje materi na dom. Tako je pomogla dobrosrčnost mladega nadvojvode dobremu sinu od vojakov. Stara mati in njen sin živela sta še dolgo srečna in vesela, kajti cesarjeva milost jima je ostala naklonjena in lastna pridnost je pomnožila sinu premoženje, da je umrl kot pošten in bogat kmet.

3. Nastop vladarstva cesarja Franca Jožefa I.

V soboto, dne 2. decembra 1848 dá poklicati tedanji cesar Ferdinand ude cesarske rodovine, ministre in druge dostojanstvenike v škofovo palačo v Olomucu. Že ob pol osmih so se zbrali vsi. Skoro nikdo ni vedel, kaj bo. Ob osmih prideta cesar in cesarica z nadvojvodo Franc Karolom, z nadvojvodinjo Zofijo in mladim nadvojvodo Franc Jožefom v dvorano. Vse umolkne, kar prebere cesar Ferdinand sam pismo, v katerem naznanja pričujočim, da so ga napotili važni uzroki odpovedati se cesarski kroni na korist nadvojvodi Franc Jožefu, ker se je odpovedal njegov brat Franc Karol prestolu na korist svojemu sinu.

Tako ginjen, da ni mogel pregovoriti besede, vrže se mladi cesar pred Ferdinandom na kolena. Ta ga blagoslovi rekoč: „Blagoslovi Te Bog, bodi priden; Bog Te bo varoval. Rad sem ti storil to! Klečečega blagoslovi še cesarica Marija Ana in oče in mati.

4. Cesar Franc Jožef I. v smrtni nevarnosti.

Franc Jožef I. je bil kot cesar vedno dober oče vsem dobrim ljudem. A vendar je prišel v smrtno nevarnost. Nikdar se ni bal svojih podložnikov. Kedar hodi na sprehod, ne spremlja ga krdelo vojakov kakor druge vladarje, med svojim narodom se čuti varnega, kajti ljubezen je najboljši varuh cesarjev. Dne 18. februarja 1853 sprehajal se je cesar s svojim adjutantom po bastiji Dunajski. Blizu koroških vrat se pripogne črez prsobran, da bi pogledal v mestni graben. Tedaj skoči blazen mladenič proti njemu in mu zasadi od zadej nož v vrat. Ali Božja roka čuvala je nad blagim cesarjem. Ovratnikova spona oslabil je moč napadovalčeve, da je ranil cesarja le lahko. Adjutant prijel je s pomočjo meščana Ettenreich-a besnega hudodelnika; cesar si pa obriše z robcem kri z vrata ter gre krepko in po konci v palačo nadvojvode Albrehta, kjer ga obvežejo. Strašna novica se raznese kot blisk po Dunaju, z burnimi živio-klici pozdravljajo ljudje cesarja, ko vidijo, da ga je varoval Bog. Ker so se gneli okolu njega, stopi pred palačo z voza in reče zbranim: „Le pomirite se, nič ni tako hudega; godi se mi, kakor hrabrim mojim vojakom!“

V zahvalo za Božje varstvo sezidali so na Dunaji „Obljubljeno cerkev“, najlepšo, kolikor jih je videti tam.

5. Invalid o cesarju Francu Jožefu I.

Leta 1855. je obiskal cesar Franc Jožef I. Lvov, glavno mesto Galicije. Obiskoval je bolnice, ni se strašil nobene bolezni, vsakega bolnika je hotel tolažiti s prijazno besedo v materinem jeziku. Ljudje so se čudili toliki dobroti in ljubeznjivosti. Marsikdo je vedel pripovedovati, kako skrbi za svoje vojake. Med množico, ki je stala pred bolnico, kjer je bil ravno cesar, bil je tudi invalid. Zlata medalija za hrabrost mu je kinčala prsi, možato in ravno se je držal, le desni rokav mu je mahal prazen ob strani; leta 1849. bila mu je odtrgala italijanska krogla roko. „To je pa vendar preveč, da se upa naš cesar celo v bolnice. Kako lahko bi nalezel kako bolezen“, oglasi se starka poleg njega. „Vi še ne poznate cesarja“, odgovori invalid. „Leta 1849., komaj se mi je zacelila rana za desnico, lotila se me je koler. Ležal sem v bolnici na Dunaji. Bil sem že okreval toliko, da sem mogel hoditi okoli. Bil sem ravno na dvorišči, kar pridrdra kočija. Iz nje skoči cesar sam ter stopi skozi vrata. Molče ga pozdravlja straža. Lahkim korakom stopa Franc Jožef po stopnicah. Ravno hoče v dvorano, kjer je bilo vse polno bolnikov, kar priso-piha za njim bolniški zdravnik, kteremu so bili javili, da je prišlo Njegovo Veličanstvo. Prestrašen stopi zdravnik pred njega ter pravi: „Oprostite, Veličanstvo, Vaše življenje je v nevarnosti, kajti tu niso sami ranjenci, nekteri so bolni tudi za

kolero!“ Cesar postoji, roko položi zdravniku na ramo, rekoč: „Hvala vam za opomin, gospod zdravnik. Pošteno mislite. Pa povejte mi, ali bi šli vi med bolnike, ko bi ležal vaš sin za kolero bolan med njimi?“ — „Seveda, ko bi bil sin med njimi, velevala bi mi dolžnost, naj ga obiščem“, odgovori zdravnik. — „Nu, glej“, odgovori cesar, „v tej dvorani leži mnogo mojih sinov; ali mi braniš še poti do njih“.

Tako je pripovedoval invalid; poslušalci so kar strmeli. Ko pride cesar iz bolnice, pozdravi ga ljudstvo navdušeno kakor nikdar poprej.

6. Lep vzgled pobožnosti.

Bilo je 8. decembra 1852. leta na praznik čistega spočetja Marije Device. Prijetno je ta dan solnce sijalo, kar je za tak zimski čas gotovo redka prikazen. Dunajčani, vsak po svoje praznično oblečen, hiteli so popoldne iz mesta, da si zunaj mesta poiščejo veselja in zabave. Znano je namreč, da se Dunajčani radi izprehajajo in najprijetnejši kraj v sprehajališči jim je tako imenovani „Prater“ zunaj velicega dunajskega mesta. Zato je tudi ta dan bilo vse živo po Praterskih ulicah. Staro in mlado, imenitni in ubožni, vse je vrelo po ulicah. Krasne kočije z gospodo so drdrale, mladi gospodje in gospodičine na lepo osedlanih konjih so jezdili po širokej cesti naravnost v Prater. Mej toliko množico raznega ljudstva zapoje zvonček in duhoven v belej obleki se prikaže na cesti, nesoč presveto

rešnje Telo bolniku za sveto popotnico. Spodobno se ljudje duhovnemu gospodu umikujejo na desno in na levo; nekteri se odkrivajo, drugi bolj mlačni tudi ne, a malo jih je, ki bi se bili priklonili. V tem trenutku pridrdra dvorska kočija ter obstoji mej gostimi vrstami sprehajajočega ljudstva. Iz kočije stopi zal mladenič lepe in visoke rasti, ponižno se odkrije, pade na kolena in prejme blagoslov s presvetim rešnjim Telesom iz duhovnikovih rok. In kaj pravite, kdo je bil ta zal mladenič, ki je dal tako lep vzgled pobožnosti sprehajajočim Dunajčanom? To je bil naš dobri in presvitli cesar, Franc Jožef I., takrat še mladenič star 21 let. Velika množica ljudi to videč, obrne se za mladim cesarjem ter ž njim vred spremi duhovnika s presvetim rešnjim Telesom. In kako bi ne bili pač srečni mi avstrijski državljani, ker imamo vladarja, kateri se ne sramuje svoje svete katoliške vere očitno spoznati pred ljudmi in moliti kralja nebes in zemlje v skrivnostnem zakramentu presvetega rešnjega Telesa. Otroci, ta izgled vam bodi vedno pred očmi, ter delajte tudi vi tako ves čas svojega življenja, ne brineč se za one, ki se vam posmehujejo.

7. Cesar Franc Jožef I., čestilec najsvetejšega Zakramenta.

Dne 22. julija 1855. l, bila je slovesna procesija iz stolne cerkve sv. Štefana na Dunaji k znamenju brezmadežnega spočetja na Dvoru, ktero je bil postavil 18. maja 1647 cesar Fer-

dinand III. na čast presveti Devici. Vsi nadvojvode in cesar sam v opravi vojnega maršala in cesarica stopala sta za presvetim rešnjim Telesom. Ko se je vračala procesija, začne deževati. Cesarju in cesarici so ponujali dežnike, ali ona jih nista hotela. Gologlava sta končala procesijo in akoravno mokra, nista šla iz cerkve, dokler ni bil gotov blagoslov in zahvalna pesem. Tako lep izgled pobožnosti je dajal svojim podložnikom.

Enaka se je pripetila tudi 1886. l. Z velikim sijajem se je vršila procesija sv. Rešnjega Telesa leta 1886. Vdeležili so se je najvišji dvor, ministri in visoki dostojanstveniki, generali in občinski svet. Za Najsvetejšim je pa korakal Nj. Veličanstvo cesar z gorečo svečo, spremljan od nadvojvod; — Najsvetejše pa je nosil kardinal knezonadškof dunajski. Krasoto uniform in bliščečih redovnih zvezd, vojaški blesk in razkošje dvornega obredništva je pa prekosila velika pobožnost Nj. Veličanstva cesarja. To je bila podoba, da ne more biti veselejše. Vladar 40 milijonov podložnikov je pred vsem svetom spoznal svojo vero. Najvišjemu je dal čast in svojim podložnikom izgled prave vernosti. Veliko tujcev je bilo tistikrat na Dunaju, med njimi mnogo drugovercev; a vse je preobladala pobožnost vladarjeva ter resnoba in vzvišenost te svečanosti. Naj bi Gospod Bog našega plemenitega vladarja, ki tudi sredi kroninega bleska ne pozabi na vero, temveč jo brez strahu priča, še dolgo ohranil njegovim narodom!

Zato pa varuje njega in družino njegovo vidno roka Božja. Tako je obvarovala dne 13. decembra 1855 tudi cesarico. Peljala se je v Schoenbrunn. Konji se splašijo, voz zadene ob odnošaj, kočijaž pade brez zavesti na tla. Iskri konji dirjajo naprej. Nek kočijaž, ki je prišel s težkim vozom nasproti, zavozi črez cesto, da trčijo konji cesarski v njegov voz in se ustavijo, cesarica se vrne zdrava domu.

8. Kako rad ima cesar Franc Jožef I. otroke.

Ko je potoval naš cesar l. 1852. po svojih deželah, vstane neko jutro na vse zgodaj ter se gre sprehajat. Pot ga nanese mimo stare bajte. Pred vrati je sedel deček, solze so mu lile iz oči. Usmiljen stopi cesar k njemu ter ga vpraša, zakaj joče tako silno. „Oče in mati sta šla v mesto gledat cesarja. Nista me hotela vzeti seboj. Pa bi vendar videl tako rad svojega cesarja“, odgovori dečko ter zajoče na novo. Cesar se mu nasmehne milo, podari mu cekin in pravi: „Daj ta krajcar očetu, naj ga shranijo za te. Mene pa poglej dobro; ko pridejo mati domu, jim pa reci, da si videl cesarja in si govoril ž njim!“ Deček ga pogleda debelo, naenkrat se mu razvedri lice ali od samega strahu ne more ziniti besede. Cesar se pa vrne z veselim srcem v mesto.

9. Kako je udan cesar Franc Jožef I. v voljo Božjo.

Vsi avstrijski narodi ljubimo svojega cesarja na vso moč. Kako je Avstrija tesno združena s cesarsko hišo, to je pokazal pretresljivi dogodek dne 30. prosinca 1889. l. — cesarjeviča Rudolfa smrt. Ko je brzjav bliskoma raznesel po širni Avstriji strašno novico o nagli smrti prestolonaslednika Rudolfa, jedinega sina preljubljenega našega cesarja, bilo je vse prestrašeno in iznenadjeno. Cesarja in Avstrijo zadel je hud udarec. Toda imejmo zaupanje v previdnost Božjo, kakoršno je izrazil presvetli cesar v zahvali „svojim narodom“, rekoč:

„Najtežji udarec, ki je mogel zadeti Moje očetovsko srce, nenadomestna izguba Mojega jedinega dragega sina navdala je z najglobokejšo žalostjo Mene, Mojo hišo in Moje zveste narode. Klanjam v ponižnosti Svojo glavo pred neizvedljivim sklepom previdnosti Božje ter s Svojimi narodi prosim Vsegamogočnega, naj Mi dá moč, da ne bodem opešal v vestnem izpolnjevanju Svojih vladarskih dolžnostij“.

Presvetli cesar je pri tej žalostni priliki zopet pokazal svoje pravo krščansko mišljenje. Podaril je namreč grad Majerling, kjer je cesarjevič umrl, nunam karmelitaricam. Sobo, v kateri so našli cesarjeviča mrtvega, so prenaredili v kapelico, kjer se vsako leto darujejo svete maše.

Bog ohrani, Bog obvaruj nam cesarja, Avstrijo!

10. Cesar Franc Jožef I. v šoli.

Pred nekaterimi leti je prišel cesar Franc Jožef I. nenadoma v Dunajsko Novomesto nadzirat ondoto vojaško šolo. Prišel je v razred, kjer je stotnik-učitelj ravno razlagal zgodovino. Cesar pozdravi učitelja in pravi: „Prosim, ne dajte se motiti, gospod stotnik, nego nadaljujte pouk!“ Ko to izreče, položi generalski klobuk na prvo klop pred nekega učenca, nasloni se ob klop ter pazno posluša.

Mladega učenca pa začne mikati cesarjev klobuk. Ko misli, da ga nihče ne opazuje, izdere jedno zeleno peresce iz klobuka, vtakne ga v svojo knjigo in — imel je spomin na cesarja. A njegovi sotovariši so to opazili ter ga po znamenjih prosili, da pribavi tudi njim tak spominek. Mladenič se da priprostiti, puli peresce za perescem ter jih razdeluje med tovariše. Zdajci pa mu izpodleti cesarjev klobuk ter pade cesarju na roko. Cesar se ozre ter vidi predrznega mladeniča, kako stoji pred njim bled in trepetaje od strahu. „Kaj si hotel s peresci, ljubi moj?“ vpraša ga cesar prijazno. „Spomin na Vaše Veličanstvo bi bili radi imeli!“ zajeclja mladenič. „Tako!“ pravi cesar, „spomin na mene bi radi imeli, no bodi vam! Tu imate še ostalo perje!“ To rekši izdere cesar svojeročno vse ostalo perje iz generalskega klobuka ter podari peresa presrečnim učencem. Nato se obrne k stotniku, rekoč: „Gospod stotnik, prosim, bodite tako prijazni ter posodite mi za nekaj časa svojo kapico!“

11. Cesar Franc Jožef I. in stražnik.

Kadar stanuje Franc Jožef I. v svojem poletnem gradu Schönbrunn blizu Dunaja, vstaja navadno med peto in šesto uro zjutraj. Nato popije skledico kave, zapali si viržinko ter gre pri stranskih vratih (kjer stoji vedno častna straža) v miren kotiček graščinskega vrta. Tam čita nemočen časnike in druge vladarske stvari. Nekoč je ostal čez navaden čas na vrtu, in straža pred vrati se je ta čas premenila. Ko potem cesar pride in misli skozi ona vrata oditi v svoj grad, ne pusti ga stražnik, ki ne pozna cesarja, oblečenega, kakor je navaden častnik. „Strogo mi je ukazano, da smem skozi ta vrata pustiti jedino cesarja“. „Saj sem jaz cesar!“ pravi Franc Jožef I. Stražnik zmaje z glavo ter odgovori: „To bi lahko rekel vsakdo! Cesar je drugače oblečen nego vi, in sploh se jaz držim ukaza ter ne pustim nikogar skozi ta vrata, kakor le presvetlega cesarja samega!“ To rekši sname puško z rame ter jo napne proti gospodu. Kako si je cesar pomagal iz te zadrege? Prav čudno. Odhitel je takoj na vojaško stražarnico, poklical zapovedujočega častnika in dva vojaka, in ti so morali iti s cesarjem do vrat ter izpričati, da je res on cesar.

Stražnika odvedo nato v veliko stražarnico ter ga na cesarjev ukaz pohvalijo za njegovo vestno vedenje. Cesar sam mu pošlje polno pest čisto novih srebrnih goldinarjev, češ, da bo drugič spoznal cesarja tudi brez prič.

12. Lovska dogodba cesarja Franca Jožefa I.

Cesar je bil jeseni l. 1895. na lovu v okolici Neuberg na Gornjem Štajerskem s saksonskim kraljem in bavarskim princem Leopoldom. Po lovu predlaga cesar, da se vrnejo lovci po pešpoti v Miirzzuschlag. Gosta pritrdita z veseljem predlogu cesarjevemu. Cesarski voz odpošljejo, pa hajdi po težavni pešpoti.

„Želeli bi samo“, pravi saksonski kralj, „da bi pot bila zanimiva. Sicer pa imamo Leopolda, ki je vešč mnogokteremu dobremu dovtipu“.

Vladarja in princ Leopold so imeli štajerske irhaste hlače dokolénice, v rokah velike potne palice pogorke in so bili od dolgega lova že precej zdelani. Po blatni in prašni obleki ni bilo spoznati visokega stanu teh lovcev. Kmetje so šli mimo in nobeden se ni zmenil za lovce. Tu in tam je pač kak kmet pripomnil, da je eden lovcev podoben svitlemu cesarju.

„Vidi se, da nisi popolnoma neznan tvojemu ljudstvu“, pripomni saksonski kralj cesarju.

„Za cesarja pa te je tudi prav težko spoznati“, pravi princ, kažoč na priprosto in prašno obleko cesarjevo.

„No“, pravi cesar, šaleč se, „tebe bi pa tudi težko kdo spoznal za cesarjevega zeta“.

Med tem doidejo visoki lovci voznika, ki je na težkem vozu polagoma vozil po strmi cesti oglje. Kralj Albert predlaga, da bi se spravili na vrh voza. „Vozil sem se že na raznovrstnih

vozovih, na vozu z ogljem pa se še nisem. Kaj mislite, ali poskusimo?"

Cesar je bil kar pripravljen, princ Leopold pa je djal dva prsta v usta in zažvižgal, da je šlo skozi ušesa.

Golobradi kmet imajoč mogočno pipo v ustih, da so mu usta na eden kraj visele, se obrne in nezaupno gleda prihajajoče lovce.

„Ali bi nas ne sprejel na svoj voz“, ogovori princ Leopold voznika, „par desetice napitnine ti bo že neslo“.

„Za mojo voljo“, pravi oglar, „pa se skobacajte na voz“.

Visokosti se skobacajo na voz ter se uravnajo na vrečah, kakor se je najbolje dalo in težki voz se je gugaje pomikal po cesti z visokimi gosti.

„Ojoj, kakšne so moje hlače“, stoče kralj Albert, „črne so kakor salonska obleka“.

„Pa še le moja kolena“, pristavi princ Leopold, in briše s svilnatim robcem, na katerem je bila našita umetna krona, črni ogljeni prah raz gola kolena.

„Kaj ne, imenitna vožnja to. Dostojen konec cesarskemu lovu“, pripomni cesar.

Kmet je vlekel vsako besedo na uho, pa v dokaz, da se ne da kar tako ugnati v kozji rog, začne žvižgati. Nagovori ga princ Leopold:

„Povej mi vendar prijatelj, kako daleč je na kolodvor?“

„Če se ti tako mudi“, odgovori voznik, „potem je bolje, da skočiš iz voza in greš peš, pri tem si še prihraniš napitnino“.

Saksonskega kralja je pri teh besedah posilil glasni smeh, in cesar se je le s težka vzdržal glasnega smeha.

Cesarjev zet pa štajerskemu kolenohlačniku ni hotel ničesar dolžen biti. „Saj me ne boš kar pojedel“, pravi, „že vidim, da bi ti obljubljeno napitnino rad imel naprej. Kaj pa misliš, kdo smo mi trije?“

„Kdo pa bote“, oponaša ga voznik, „dunajski nedeljski lovci, ki samo toliko k nam hodite, da plašite divje koze“.

„Morda imaš prav“, nadaljuje princ svojo šalo, „kaj pa misliš, kdo sem pa jaz“.

„Hm“, pravi voznik in po strani pogleda govornika; „Kaj posebnega pač ni videti na tebi“.

Kralj Saksonski bi od samega smeha skoraj iz voza padel.

„No, pa ti ni treba kar tako govoriti“, nadaljuje cesarjev zet, „glej kakor me vidiš pred seboj, tako sem princ Leopold bavarski“.

Voznik se glasno zasmee. „Ti? princ? to moreš kakemu norcu praviti“. In, „bijó“ požene svoje konje.

Vladarja častitata princu na njegovem izrednem vspehu. Le-ta pa ni hotel vse šale na svoje stroške nositi in izprašuje voznika dalje:

„Kaj pa misliš, striče, kdo je pa ta-le gospod?“ Kazal je na kralja saksonskega.

„Ta je pa še manj, kakor ti“. „Ali prijatelj“ meni princ: „Ne smeš vendar o ljudeh tako slabo misliti, to je saksonski kralj“.

„No kaj takega še“, jezil se je voznik, „od kdaj pa lazijo kralji tako zamazani po cestah okrog? Da, da, taki ste vi meščani. Na kmetih se proglašate za kralje in kneze, doma pa ste — nihče“.

„No, zdaj pa mene poglej“, pravi cesar vozniku, „kaj misliš, kdo sem pa jaz?“

Voznik, že jezen, da se mu gospodi posmehujejo, odgovori: „No kaj pa, ti si pa tudi kdo? Sicer sem pa tebe že nekje videl“.

„Že mogoče“, meni cesar, „jaz večkrat pridem v te kraje“.

„Potem si tudi takšni lovec?“

„Seveda sem; saj sem cesar“.

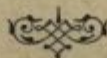
„No, pa še kaj takega“, se je jezil voznik. Z bičem potegne po konjih — visoka gospôda pa se smeha ni mogla vzdržati.

Ko je pa voznik naposled vstavil na kolo-dvoru, stisnil mu je princ bogato napitnino v roko — in voznik je naenkrat zapazil, da so klobuki pred navzočim tremi gospodi kar z glave leteli — strahoma se je ozrl še enkrat po svojih gostih, potem pa jo hitro in tiho pobrisal iz mesta.

13. Potres v Ljubljani l. 1895.

Ime viteškega cesarja Franca Jožefa I. bode v zgodovini mesta Ljubljane zapisano z neizbrisnimi črkami hvaležnosti.

Ljubljano, glavno mesto Kranjske in središče slovenskih pokrajin, je zadela 14. mal. travna l. 1895. nesreča, podobna oni v Bazelu (glej str. 45.). Potres je uničil veliko poslopij, nesrečnih storil premnogo družin. Naš presvetli cesar Franc Jožef I. je prvi poslal 10.000 gld. podpore Ljubljančanom in 5000 gld. okoličanom. Pa to še ni bilo dovolj Njegovi očetovski ljubezni. V svoji veliki naklonjenosti do zvestih podložnikov je 7. vel. travna l. 1895. sam prišel v Ljubljano tolažit nesrečne meščane in navdajat jih z novim upom. Hvaležni slovenski narod nikdar ne bo pozabil, da je ob veliki nesreči presvetli vladar v Ljubljani sam tolažil z lajšajočimi besedami ubogega bolnika v bolnišnici, da je dobrotljivo pogledal v kuhinje, ki jih je ustanovila krščanska ljubezen revežem, in da je v potrta srca vdihnil nove upe in nove nade. V znak hvaležnosti za Njegovo pomoč in Njegove tolažilne besede, s kojimi je tako plemenito lajšal bedo ponesrečencem po potresu, je občinski svet Ljubljanski sklenil, postaviti na javnem trgu v spomin prihoda Nj. Veličanstva v Ljubljano povodom potresne katastrofe krasen spomenik.

XXIV. Cesarica Elizabeta.

Usmiljeno srce cesarice Elizabete.

Blizu Dunaja je živela starka s svojo hčerko. Siromašno se je živila s pletenjem košev in pletenic, ktere je nosila hčerka na prodaj. A zima je bila huda, matere se loti bolezen. Kar je bilo prihranjenega v hiši, porabili ste za zdravnika in zdravila. Pridna hčerka trudila se je na vso moč, da si prisluži denarja za sé in za mater. Nekega jutra zgodaj oprti si pletenic, kar jih je imela gotovih, da bi jih nesla v mesto na prodaj. Med potem je računila, koliko bi li mogla skupiti, kaj bi li nakupila za denar. A pot je bila dolga. Trudna sede pod tanko smreko, da si počije.

Kar pride po poti gospa. Ko vidi žalostno dekle, sede poleg nje in jo vpraša ljubeznjivo

kam gre, kako ji je. Dekle ji potoži svojo revščino. Tako živo in odkritosrčno je govorila, da se zaleskeče gospej solza usmiljenja v očeh. Malo pomisli, pa pravi: „Dobro, da sva se sešli danes. Meni treba mnogo pletenic v gospodarstvu. Če ti je prav, kupim jih od tebe, da ti jih ne bo treba nositi v mesto. Deklici je bilo prav. Gospa stopi na pot, pomigne strežaju, ki je čakal tam blizu in mu izroči pletenice; potem pa seže v žep in plača deklici blago, za vsako pletenico po cekin. Zavzeta strmi deklica na toliko bogastvo, še zahvaliti se ni mogla. Ko povzdigne oči, gospe ni bilo več blizu, odtegnila se je zahvali. Še je strmela deklica na denar v svoji roki, kar pridejo gospod župnik po potu. Vesela mu pripoveduje deklica, kolika sreča jo je došla. „Kakor nebeška kraljica bila je gospa pred menoj! Tako bogato me je obdarila, pa še zahvaliti se ji nisem mogla. Da bi le vedela kdo je!“ tožila je deklica. Župnik ji pa odgovori: „Res je gospa blaga kakor nebeška kraljica. Angeljsko srce ji bije v prsih. Ona je — cesarica avstrijska Elizabeta.

Ko pride deklica domu k svoji materi ter ji poroči veselo novico, sklone se mati na postelji, hči pa pade na kolena pred posteljo in zahvalita se v vroči molitvi Bogu za toliko dobroto in prosita blagoslova Božjega za cesarico in celo avstrijsko hišo.

Kako usmiljeno srce ima naša cesarica za reveže, pove nam tudi ta-le dogodba:

Dne 22. aprila 1868. l. rodila se je cesarju nadvojvodinja Marija Valerija. O Božiču istega leta peljala se je cesarica skozi Dunajske ulice kupovat svojim ljubim za božičnico. Naenkrat ukaže kočijažu, naj postoji. Kaj je bilo? Pred vratmi neke hiše stala je objokana deklica, raztrgano krilice pričalo je o revščini, blede lice o lakoti. Usmiljena pokliče cesarica deklico k sebi, praša jo, kaj ji je. Boječe ji potoži otrok, da je mati bolna, v hiši pa ni ne kosca kruha. „Tu je najlepši dar za moje“, reče cesarica, ter izprazni svojo mošnjico v roke revici. Tistikrat cesarica ni kupila nič za božičnico, deklica in njena mati ste pa imeli vesel Božič kakor še nikdar.

XXV. Cesarjevič Rudolf.*)

1. Cesarjevič Rudolf in črevljarski deček.

Necega dne se podá cesarjevič Rudolf, bivajoč v Pragi, v dvorne hleve. Bil je priprosto oblečen ter ni imel nobenega častnega znamenja na prsih. Mimo njega pride črevljarski deček, pojoč neko veselo češko pesmico. Cesarjevič ga pokliče k sebi in ga prosi, naj bi zapel še enkrat ono pesmico. „Aha, vi bi jo radi poslušali zamán“, reče deček smijoč se in se postavi prav moško pred cesarjeviča. Cesarjevič se mu nasmehe, rekoč: „Dam ti pet goldinarjev, ako zapoješ“. — „Kaj, vi bi mi dali pet goldinarjev, rad bi znal, kje jih boste vzeli, bori topničar“, odvrne priprosti črevljarček. Nato mu ponudi cesarjevič desetak, ako zapoje. Ali deček je bil

*) Umrl 30. januarja 1889, l.

zvit in previden ter je zahteval plačilo naprej. Cesarjevič mu takój dá desetak. Deček vzame bankovec, dene ga na tla, stopi z obema nogama nanj in zapoje svojo češko pesmico. Odpevši, pobere denar ter naglo zbeži po cesti. Tu se zadene ob necega gospoda, kateri mu šele pove, kdo je prav za prav oni „topničar“. Ves prepaden od strahú se vrne ubogi črevljarček k cesarjeviču nazaj ter mu, tresoč se po vsem telesu, pomoli desetak. Ali cesarjevič mu reče, da naj denar le obdrži in naj pride družega jutra ubogi črevljarček v cesarsko palačo. Točno pride družega jutra ubogi črevljarček v cesarsko palačo in se postavi pred cesarjevičevo sobo, kjer ga je že čakala nova prav lepa obleka. Kdo naj popiše veselje presrečnega dečka.

2. Cesarjevič Rudolf na lovu.

Mlad gospod v lovski obleki zagleda v gozdu staro ženico z dvema kozama.

Lovec: „Bog Vas sprimi, mamica! Kako se Vam godí?“

Ženica: „Tako mlad gospod in vender ste z menój tako prijazni. Težko se preživim, a hvala Bogu, da sem zdrava. Te kozi me redita.“

Lovec: „Lepi sta! Rad bi kupil jedno.“

Ženica: „Ne morem nobene prodati.“

Lovec: „Ako pa dobro plačam?“

Ženica: „Tudi za dobro plačilo bi mogla le starejšo kozo dati.“

Lovec: „Jaz bi pa ravno mlajšo rad imél.“

Ženica: „To ne gre. Vsak dan mi daje po dva litra mleka. Starejša je tudi dobra; za štiri goldinarje Vam jo dam.“

Lovec: „Rajši Vam dam šest goldinarjev in vzamem mlajšo.“

Ženica: „Veliko denarja je to! Gospod, gotovo niste mesár. Vem, da se ji bode pri Vas dobro godilo; pa jo vzemite!“

Lovec: „Tu imate deseták, torej dobim štiri goldinarje nazáj.“

Ženica: „Gospod, kje premorem toliko denarja!“

Lovec: „To je neprijetno. Veste kaj? Obdržite vseh deset goldinarjev. Črez teden pridem po kozo in te štiri goldinarje Vam pustim za krmo.“

To rekši odide mladi lovec. Ženici ta kupčija ne da mirú. Deseták jo peče na vesti; zato misli kupčijo razdreti. Vsak dan žene kozi na tisto mesto, — lovca pa le ni, akoravno je že preteklo osem dníj. Deveti dan pa pride vaški župan in ji reče: „Cesarska visokóst cesarjevič Rudolf mi veli poročati, da Vam ni treba skrbí imeti za deseták, in kozo si tudi obdržite.“ Zdaj šele ženica spozná lovca; od veselja se joče in pravi: „Kaj, cesarjevič, pa tako pripròst in prijazen; tega ne bi verjela!“

3. Cesarjevič Rudolf, iskren čestilec najsv. Zakramenta,

Ukoreninjena, globoka pobožnost, ktero spričuje naša cesarska hiša že izza časa slavnih svojih pradedov, je bila vcepljena tudi v nežno srce mladega cesarjeviča. Dokaz temu je resnično ganljiv prizor, ki se je vršil neko nedeljo popoldne, ko je nesel neki duhoven bolniku sv. popotnico. Pot je vodila duhovna ravno po najbolj obljudenih ulicah. Vsa cesta je bila polna pobožnih tujcev in domačinov, ki so se zbrali pred hišami, da bi sprejeli sv. blagoslov. Kar se pripeljata dve dvorni kočiji. V prvi je sedel cesarjevič Rudolf s podpolkovnikom pl. Latour-om. Komaj sta prišla voza v bližino duhovnikovo, sta nenadoma obstala. Cesarjevič je stopil s svojim spremljevalcem takoj iz voza in pokleknil na tla, da bi bil deležen sv. blagoslova. In ko mu ga je duhovnik delil, se je prav pobožno zaznamoval z nežno roko na čelu, ustih in na prsih z znamenjem sv. križa. — S cesarjevičem vred sta stopila iz drugega voza tudi ritmojster grof Palffy in stotnik Spindler, da jima je podelil duhovnik sv. blagoslov. Ta resnično ganljivi prizor je napravil na pričujoče globok vtis, in marsiktero oko so napolnile solze tihega veselja.

Bog naj blagoslovi slavno Habsburško hišo, ki daje res lepe vzglede svojim podložnikom!

XXVI. Nadvojvoda Karol Ludovik in nadvojvodinja Marija Anuncijata.

Lep vzgled pobožnosti.

Dne 19. maja 1896. l. izdihnil je na Dunaju svojo blago dušo drugi brat*) cesarja Franca Jožefa I., nadvojvoda Karol Ludovik. Kakor vsi Habsburžani, je bil tudi nadvojvoda Karol Ludovik zelo pobožen ter vnet čestilec presvetega Rešnjega Telesa. Kakor je pobožno živel, tako pobožno je tudi umrl. Dva dni pred smrtjo je na njegovo prošnjo nadvojvodinja Würtemberška molila litanije svojemu bolnemu očetu, a bolni nadvojvoda jej je odgovarjal glasno in razločno.

Soproga nadvojvode Karola Ludovika, nadvojvodinja Marija Anuncijata je umrla

*) Najstarejši brat cesarja Franca Jožefa I.: Nj. Vel. nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan — cesar Mehikanski, umrl 19. junija 1867. l. in najmlajši brat pa: nadvojvoda Ludovik Viktor, rojen na Dunaju 15. maja 1842.

4. maja l. 1871. Dva dni pred smrtjo prosila je še enkrat sv. zakramentov. In res, ob polu 7. uri so ji prinesli zadnjikrat sv. Popotnico. Pa kako! Kolikor mogoče slovesno in očitno. Tako je visoka bolnica izrečno zahtevala in sicer zato, da bi očitno svetu pokazala svojo živo vero, trdno zaupanje in gorečo ljubezen do sv. Rešnjega Telesa. Njeni sinovi: **Franco Ferdinand d' Este** (roj. 18. dec. 1863), **Oton** (roj. 21. apr. 1865) in **Ferdinand** (roj. 27. dec. 1868) spremljali so najsvetejši Zakrament z gorečimi svečami, zopet na izrecno željo bolne matere, katera jim je s tem hotela dati lep vzgled in nekak zadnji materin nauk.

Tako so živeli in tako živé člani naše avstrijske cesarske rodovine, katera gospoduje v najlepšem in najmogočnejšem cesarstvu na zemlji. Hvalimo Boga, da nam pošilja tako pobožne, tako skrbne in tako usmiljene vladarje. Molimo za nje in za vse člane slavne hiše Habsburške:

Bog ohrani, Bog obvari,
 Nam cesarja, Avstrijo!
 Modro da nam gospodari
 S svete vere pomočjo!
 Branimo mu krono dedno
 Zoper vse sovražnike!
 S Habsburškim bo tronom vedno
 Sreča trdna Avstrije.

KAZALO.

	Stran
Predgovor	III
I. Leopold Babenberški	1
II. Leopold III. Sveti	4
III. Leopold V. Krepostni	6
IV. Friderik II. Bojeviti	7
V. Rihard Levosrčni	11
VI. Friderik I. Rudečebradec	13
VII. Rudolf Habsburški	15
VIII. Albreht I.	38
IX. Friderik III. Krasni	41
X. Albreht II. Modri	44
XI. Ernst Železni	47
XII. Friderik IV. Tirolski	49
XIII. Maksimilijan I.	53
XIV. Karol V.	63
XV. Ferdinand I.	66
XVI. Ferdinand II.	67
XVII. Marija Terezija	69
XVIII. Cesar Jožef II.	73
XIX. Cesar Franc I.	99
XX. Nadvojvoda Franc Karol	108
XXI. Nadvojvodinja Sofija	111
XXII. Ferdinand I. Dobrotni	114
XXIII. Franc Jožef I.	117
XXIV. Cesarica Elizabeta	135
XXV. Cesarjevič Rudolf	138
XXVI. Nadvojvoda Karol Ludovik in nadvojvodinja Marija Anuncijska	142

